

Ljubljana 2010

UMETNOSTNA ZGODOVINA

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo ◀

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega izpitnega roka **2012**, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturo, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo za tisto leto.

ric

Državni izpitni center

KAZALO

1	UVOD.....	5
2	IZPITNI CILJI	6
3	ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA	7
3.1	Shema izpita.....	7
3.2	Tipi nalog in ocenjevanje.....	8
3.3	Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov.....	9
4	IZPITNE VSEBINE IN CILJI	11
4.1	Uvod v umetnostno zgodovino.....	11
4.2	Prazgodovina	14
4.3	Stari vek	16
4.4	Srednji vek.....	23
4.5	Novi vek.....	30
4.6	Umetnost 19. in 20. stoletja.....	39
4.7	Izbor ključnih umetnin	56
5	PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT	57
5.1	Naloga polodprtega tipa	57
5.2	Naloga odprtega tipa	59
6	UMETNOSTNOZGODOVINSKI PRAKTIKUM	60
6.1	Namen.....	60
6.2	Vsebina	60
6.3	Priporočila za pisanje poročil	60
7	KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI	61
8	LITERATURA.....	62

1 UVOD

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo Umetnostna zgodovina (v nadaljnjem besedilu katalog) izhaja iz učnega načrta za umetnostno zgodovino¹ ter temelji na sklepih Državne komisije za splošno maturo (v nadaljevanju DK SM) o strukturi izpitov in predmetnih izpitnih katalogov, opredeljenih v veljavnem *Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo*. Zajema snov umetnostne zgodovine: splošno opredelitev in kronološko urejen razvoj likovne umetnosti, arhitekture in urbanizma. S predpisano vsebino se uresničujejo predvideni izpitni cilji.

Predlagana poglavja v katalogu zajemajo ključne in najpomembnejše vsebine, ki sestavljajo celoto likovnega ustvarjanja, gledanega tudi skozi časovno razsežnost, ter ustvarjalnost v Sloveniji kot samoumevno sestavino evropske umetnosti.

Državna predmetna komisija za splošno maturo za umetnostno zgodovino je poskrbela, da je učitelju zagotovljeno svobodno oblikovanje učne ure, kandidatu² pa z obvladovanjem razmeroma celotnega razvoja likovne umetnosti in arhitekture spoznanje, s katerim bo lahko širil in poglobljajal svoje delo.

¹ Učni načrt. Umetnostna zgodovina [Elektronski vir]: gimnazija: splošna, klasična gimnazija: matura (280 ur)/predmetna komisija Nina Ostan ... [et al.]. - Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2008.

² V predmetnem izpitnem katalogu uporabljeni samostalniki moškega spola, ki se pomensko in smiselno vežejo na splošna, skupna poimenovanja (npr. kandidat, ocenjevalec), veljajo tako za osebe ženskega kot moškega spola.

2 IZPITNI CILJI

Temeljni izpitni cilji predmeta umetnostna zgodovina pri splošni maturi kandidatu zagotavljajo, da:

- razume umetnost kot pojav, ki sproža in usmerja človekovo ustvarjalnost,
- spoznava, doživlja in vrednoti likovno umetnost, arhitekturo in urbanizem analitično ter na tej podlagi oblikuje sintezo, osredotočeno predvsem na vsebinska vprašanja,
- razume zgodovinski razvoj likovne umetnosti, medsebojno povezanost in soodvisnost različnih umetnostnih področij ter njihovo vpetost v družbena dogajanja,
- se uči ceniti tradicijo, se vzgaja v zavesti o pomenu naravne in kulturne dediščine, o razsežnosti strokovnega dela pri umetnostnem ustvarjanju, raziskovanju in varstvu njenih vrednot,
- osebno zori, se čustveno bogati, razvija estetsko občutljivost, kulturno razgledanost in pridobiva tisto znanje, ki ga potrebuje za študij in opravljanje poklica.

3 ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA

Izpit splošne mature iz umetnostne zgodovine je sestavljen iz dveh delov: zunanjega in notranjega dela. Zunanji del izpita sestavljata dve izpitni poli, ki sta med seboj točkovno uravnoteženi – tako po strukturi vprašanj kakor tudi po pričakovanih doseženih točkah. Notranji del izpita omogoča izbiro različnih oblik praktičnega dela izpita – umetnostnozgodovinskega praktikuma³ oziroma kandidatovega neposrednega stika z umetniškim delom in umetnikovim ustvarjalnim procesom.

3.1 Shema izpita

Pri pisnem izpitu je snov razdeljena na dve uravnoteženi polovici (Izpitna pola 1 – od prazgodovine do konca renesanse, Izpitna pola 2 – od baroka do konca 20. stoletja). Kandidat odgovarja na vprašanja o slogu, ikonografskih lastnostih, pomembnih umetnikih in pomembnih umetninah. Naloge esejskega tipa zajemajo celovito predstavitev izbranega likovnega dela (Izpitna pola 1) od prazgodovine do konca renesanse in (Izpitna pola 2) od baroka do konca 20. stoletja. Izpitne naloge temeljijo na priloženih reprodukcijah likovnih del, ki so sestavni del izpitne pole.

Umetnostnozgodovinski praktikum predvideva srečanje z umetnostnimi spomeniki in umetnostnimi celotami na terenu (v odprtem okolju ali v galerijah/muzejih), z obiski vodilnih razstav in umetniških ateljejev.

► Pisni izpit – zunanji del izpita

Izpitna pola	Trajanje izpita	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki	Priloge
1	90 minut	40 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik	barvna slikovna priloga
2	90 minut	40 %			
Skupaj	180 minut	80 %			

Po zaključku pisanja Izpitne pole 1, tj. pred začetkom pisanja Izpitne pole 2, je 30-minutni odmor.

► Umetnostnozgodovinski praktikum – notranji del izpita

	Delež pri oceni	Obseg	Ocenjevanje
Umetnostnozgodovinski praktikum 1	10 %	3–5 strani (brez prilog)	notranje
Umetnostnozgodovinski praktikum 2	10 %	3–5 strani (brez prilog)	
Skupaj	20 %	6–10 strani (brez prilog)	

³ V nadaljnjem besedilu se zaradi boljše berljivosti uporablja termin umetnostnozgodovinski praktikum.

3.2 Tipi nalog in ocenjevanje

► Pisni izpit

Izpitna pola (IP)	Tip naloge	Število nalog	Ocenjevanje
1	Naloge polodprtega tipa	5 Kandidat izbere in reši 4 naloge.	vsaka naloga 15 točk posamezno vprašanje največ 6 točk
	Naloge odprtega tipa	3 Kandidat izbere in reši 1 nalogo.	vsaka naloga 20 točk
Skupaj IP 1		5	80 točk
2	Naloge polodprtega tipa	5 Kandidat izbere in reši 4 naloge.	vsaka naloga 15 točk posamezno vprašanje največ 6 točk
	Naloge odprtega tipa	3 Kandidat izbere in reši 1 nalogo.	vsaka naloga 20 točk
Skupaj IP 2		5	80 točk

► Umetnostnozgodovinski praktikum

Tip naloge	Ocenjevanje
Umetnostnozgodovinski praktikum 1 – priprava	5 točk
Umetnostnozgodovinski praktikum 1 – predstavitev	5 točk
Umetnostnozgodovinski praktikum 1 – poročilo	5 točk
Skupaj UZG-praktikum 1	15 točk
Umetnostnozgodovinski praktikum 2 – priprava	5 točk
Umetnostnozgodovinski praktikum 2 – predstavitev	5 točk
Umetnostnozgodovinski praktikum 2 – poročilo	5 točk
Skupaj UZG-praktikum 2	15 točk
Skupaj	30 točk

3.3 Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov

Narava predmeta umetnostne zgodovine od kandidata zahteva obvladovanje osnovnih podatkov, na katerih lahko gradi svoj intelektualni in čustveni odnos do umetnine, ter ga spodbuja k medpredmetnemu in medkulturnemu dograjevanju vsebin; iz umetnostnozgodovinskih osnov logično prehaja od terminološke osnove do vsebinske poglobitve.

3.3.1 Deleži taksonomskih stopenj

Taksonomske stopnje	Izpitna pola 1	Izpitna pola 2	Umetnostnozgodovinski praktikum
I. poznavanje	20 %	20 %	8 %
II. razčlemba	12 %	12 %	6 %
III. povezovanje	8 %	8 %	6 %

3.3.2 Merila ocenjevanja posameznih delov izpita

Ocena se oblikuje iz zunanjega in notranjega dela izpita.

PISNI IZPIT

Kandidat pridobi 80 % ocene pri pisnem izpitu, ocenjenem po navodilih za ocenjevanje.

Pri ocenjevanju posameznih nalog prve in druge izpitne pole se upošteva natančnost terminološkega izražanja, ločevanje slogovnih, ikonografskih in kulturnozgodovinskih lastnosti, poznavanje in primerjalno vrednotenje ključnih umetnostnih del ter estetske kakovosti, izražene glede na obdobje, umetnostno skupnost (narod) ali umetnika.

UMETNOSTNOZGODOVINSKI PRAKTIKUM

Kandidat pridobi 20 % ocene na podlagi dveh oblik umetnostnozgodovinskega praktikuma (srečanje z umetnostnimi spomeniki in umetnostnimi celotami na terenu, v odprtem okolju ali v galerijah/muzejih, pri obiskih vodilnih razstav in umetniških ateljejev).

Vse oblike umetnostnozgodovinskega praktikuma pripravi učitelj, ki kandidata poučuje in vodi (v nadaljnjem besedilu učitelj), kandidat pa pri tem dejavno sodeluje. Tema ogledov mora biti povezana z izpitnimi vsebinami iz kataloga, predvsem s področja Slovenije.

Učitelj oceni dejavnost kandidatov:

- pri pripravah na umetnostnozgodovinski praktikum (zbiranje gradiva, priprava referata),
- na terenu (poročilo, referat, terensko delo),
- pri poročilu o poteku umetnostnozgodovinskega praktikuma, iz katerega je razvidno, da je kandidat v celoti spremljal dogajanje.

Pri umetnostnozgodovinskem praktikumu učitelj oceni:

- pripravo v pisni obliki, ki jo pripravi kandidat: do 5 točk,
- predstavitev teme na terenu: do 5 točk,
- poročilo o poteku praktikuma: do 5 točk.

Učitelj ocenjuje vsako od dveh oblik umetnostnozgodovinskega praktikuma posebej. Dosežene točke zapisuje v ocenjevalno mapo, ki jo pripravi Državna predmetna komisija za splošno maturo za umetnostno zgodovino.

Gradivo, ki so ga pripravili kandidati, hrani učitelj v skladu s predpisi, ki urejajo šolsko dokumentacijo.

Merila za ocenjevanje

Pri umetnostnozgodovinskem praktikumu učitelj oceni:

pripravo v pisni obliki, ki jo pripravi kandidat, (do 5 točk):

Točke	Merila
0 točk:	Kandidat se ni pripravil na umetnostnozgodovinski praktikum.
1–2 točki:	Kandidatova priprava je skromna, virov ni ali so ti neustrezni.
3–4 točke:	Glede na obravnavano področje so viri večinoma ustrezni, vendar je priprava vezana le na povzemanje virov.
5 točk:	Priprava kaže samostojnost in kritičnost tako pri zbiranju virov kakor tudi pri vsebinski ustreznosti in predstavitvi tematike.

predstavitve teme na terenu (do 5 točk):

Točke	Merila
0 točk:	Kandidat ni predstavil izbrane teme na terenu.
1–2 točki:	Predstavitve je bila skromna tako po obsegu kot po vsebini, nepovezana, kandidat je pokazal minimalno znanje.
3–4 točke:	Predstavitve je bila primerna, vendar z nekaterimi pomanjkljivostmi – npr. površno predstavljeni posamezni deli, razlaga ni bila jasna oziroma smiselno opredeljena in povezana.
5 točk:	Kandidat je samostojno in jasno predstavil izbrano temo ter pokazal dobro poznavanje teme.

poročilo o poteku praktičnega dela (do 5 točk):

Točke	Merila
0 točk:	Kandidat ni oddal poročila.
1–2 točki:	Kandidat je oddal pomanjkljivo poročilo skromnega obsega, ni upošteval navodil učitelja, poročilo je površno sestavljeno.
3–4 točke:	Kandidat je oddal poročilo, ki je pravilno zgrajeno, vendar so viri pomanjkljivi, poročilo je smiselno tematsko in vsebinsko ustrezno s posameznimi nedoslednostmi.
5 točk:	Kandidat je oddal poročilo, v katerem je jasno opredelil in predstavil vse teme, uporabil je primerne vire, slog je ustrezen, poročilo odraža samostojnost in kritičnost pri delu.

Učitelj ocenjuje vsako od dveh oblik umetnostnozgodovinskega praktikuma posebej.

3.3.3 Končna ocena

Končna ocena izpita pri splošni maturi je seštevek odstotnih točk vseh delov izpita (Izpitne pole 1, Izpitne pole 2 in umetnostnozgodovinskega praktikuma). Državna komisija za splošno maturo na predlog Državne predmetne komisije za splošno maturo za umetnostno zgodovino določi merila, kako se iz uspeha, izraženega v odstotnih točkah, določi uspeh na lestvici od nezadostno do odlično. Način pretvorbe odstotnih točk v ocene je enak za spomladanski in jesenski izpitni rok.

4 IZPITNE VSEBINE IN CILJI

Pri splošni maturi iz umetnostne zgodovine se bodo preverjale splošne vsebine učnega načrta za ta predmet. Izpitne vsebine so razporejene po posameznih poglavjih in temah, kakor je opredeljeno v veljavnem učnem načrtu. Izpitni cilji sledijo izpitnim vsebinam.

Izpitni cilji temeljijo na dveh zahtevnostnih ravneh: na prvi morajo kandidati znati opisati in razložiti izpitno vsebino in slediti razvoju, opazovati in spoznavati, na drugi ravni pa se zahteva, da so to vsebino sposobni uporabiti, razložiti in razčlenjevati, združevati in jo dokazovati.

Izbor temeljnih spomenikov je usklajen z učnim načrtom in vključuje najbolj pomembna umetnostna dela. Upoštevano je tudi merilo dostopnosti slikovnega gradiva v literaturi, ki je kandidatom na voljo. Ob temeljnih orientacijskih spomenikih kandidati spoznavajo vse bistvene značilnosti umetniške ustvarjalnosti v nekem zgodovinskem obdobju. Učitelji lahko dopolnjujejo slikovno gradivo po lastni presoji. Med temeljnimi spomeniki so s krepkim tiskom označeni tisti, ki so izbrani za nalogo odprtega tipa pri pisnem izpitu.

4.1 Uvod v umetnostno zgodovino

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
► UMETNOSTNA ZGODOVINA			
Umetnostna zgodovina kot humanistična veda; področje dela; opredelitev pojmov: umetnost, likovna umetnost, likovna ustvarjalnost, likovno delo; zgodovinski razvoj likovne umetnosti	Razumevanje umetnostne zgodovine kot humanistične vede; poznavanje področja dela; razumevanje pojma umetnost in zavest o njenem širšem družbenem pomenu; razumevanje pojma likovna umetnost	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Umetnostna zgodovina, zgodovina umetnosti, humanistične vede
Opredelitev pojmov: zgodovinski slog, slog, umetnostna smer; metode raziskovanja oziroma temeljne discipline (ikonografija, stilistika, morfologija)	Zavest o zgodovinskem razvoju likovne umetnosti; poznavanje raziskovalnih metod	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Stilistika, slog, zgodovinski slog, umetnostna smer, ikonografija, morfologija
Kulturnozgodovinska odvisnost likovne umetnosti in povezanost z drugimi področji umetniške ustvarjalnosti; povezanost umetnostne zgodovine z drugimi humanističnimi vedami	Zavest o kulturnozgodovinski odvisnosti likovne umetnosti in njeni povezanosti z drugimi področji umetniške ustvarjalnosti	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Kulturnozgodovinska odvisnost likovne umetnosti, likovna umetnost, likovno delo
Vloga umetnostne zgodovine v razumevanju kulturnega in civilizacijskega razvoja človeške družbe in njen pomen v oblikovanju sodobnega kulturnega obzorja	Razumevanje vloge umetnostne zgodovine pri oblikovanju celovitega kulturnega horizonta	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Umetnostna zgodovina kot celovito medpredmetno področje
Vloga umetnostne zgodovine pri oblikovanju zavesti o vrednosti kulturne dediščine in pomen spomeniškega varstva	Zavedanje o vrednosti kulturne dediščine in pomen spomeniškega varstva	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Kulturna dediščina, spomeniško varstvo

► TEMELJNE ZVRSTI LIKOVNEGA USTVARJANJA

Slikarstvo

Stensko, tabelno in miniaturno slikarstvo; slikarske tehnike (freska, mozaik, slikana okna, olje, tempera, akvarel, akril, pastel); risarske tehnike (risba s svinčnikom, perorisba, lavirana perorisba, oglje, kreda); grafične tehnike (lesorez, linorez, bakrorez, jedkanica, litografija, sitotisk); mešane slikarske tehnike; pomen materiala (pigmentov, veziva, nosilcev)

Poznavanje najpomembnejših slikarskih, risarskih in grafičnih tehnik, poznavanje slikarskih gradiv in medijev

Izbrani primeri stenskega, tabelnega in knjižnega slikarstva ter primeri naštetih slikarskih, risarskih in grafičnih tehnik po učiteljevi presoji

Stensko slikarstvo, freska, mozaik, slikana okna, olje, tempera, akvarel, akril, pastel, risba s svinčnikom, perorisba, lavirana perorisba, oglje, kreda, lesorez, linorez, bakrorez, jedkanica, litografija, sitotisk, pigment, vezivo, nosilec

Kiparstvo

Obla plastika in relief; kiparske tehnike (modeliranje, klesanje, ulivanje); materiali (les, kamen, kovina, glina, umetni material); monumentalna plastika, drobna plastika, arhitekturna plastika

Poznavanje značilnosti oble plastike in reliefa; prepoznavanje kiparskih materialov in tehnik; razumevanje vpliva materialov in tehnik na likovni izraz

Izbrani primeri oble plastike in reliefa, primeri kiparskih tehnik in materialov, primeri monumentalne, drobne in arhitekturne plastike po učiteljevi presoji

Obla plastika, relief, modeliranje, klesanje, ulivanje, monumentalna plastika, drobna plastika, arhitekturna plastika

Arhitektura in urbanizem

Funkcionalni in estetski pomen arhitekture; osnove arhitekturnega načrtovanja in oblikovanja; namembnost arhitekture in arhitekturne naloge (stanovanjska hiša, palača, trdnjava, cerkev, svetišče); arhitekturni materiali (opeka, beton, kamen, kovina, les, steklo, umetni material); osnove arhitekturne konstrukcije (načrt, tloris, gradnja, struktura, nosilni in nošeni elementi); urbanizem; pomen in vloga urbanizma

Razumevanje funkcionalnega in estetskega pomena arhitekture; poznavanje osnov arhitekturnega načrtovanja in glavnih arhitekturnih nalog; poznavanje osnovnih materialov; razumevanje osnov arhitekturne konstrukcije; razumevanje vloge in pomena urbanizma

Izbrani primeri temeljnih arhitekturnih nalog in konstrukcij po učiteljevi presoji; primeri najpomembnejših urbanističnih zasnov po učiteljevi presoji

Arhitekturne naloge, tloris, gradnja, arhitekturna konstrukcija, nosilni in nošeni elementi, urbanizem

Umetna obrt

Opredelitev pojma umetna obrt; najpomembnejše zvrsti umetne obrti (steklarstvo, keramika, zlatarstvo, emajlne tehnike, kovaštvo, tkalska in vezilska obrt, mizarstvo)

Razumevanje pojma umetna obrt; poznavanje najpomembnejših zvrsti umetne obrti

Izbrani primeri najpomembnejših zvrsti umetne obrti po učiteljevi presoji

Umetna obrt

Oblikovanje

Grafično in industrijsko oblikovanje; modno oblikovanje; oblikovanje v elektronskih medijih; estetika in funkcionalizem v oblikovanju

Poznavanje razlik med grafičnim in industrijskim oblikovanjem

Izbrani primeri grafičnega, industrijskega in modnega oblikovanja po presoji učitelja

Grafično oblikovanje, industrijsko oblikovanje, modno oblikovanje

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Fotografija in sodobni vizualni mediji			
Dokumentarna in umetniška fotografija; razmerje med fotografijo in slikarsko ustvarjalnostjo; pomen in vloga fotografije v modernem slikarstvu (od druge polovice 19. stoletja do danes)	Ločevanje med dokumentarno in umetniško fotografijo; poznavanje vloge fotografije v modernem slikarstvu	Izbrani primeri dokumentarne in umetniške fotografije po učiteljevi presoji	Dokumentarna fotografija, umetniška fotografija
► ANALIZA LIKOVNEGA DELA			
Opredelitev temeljnih značilnosti in zakonitosti likovne ustvarjalnosti; teoretska in praktična izhodišča za analizo likovnega dela; pristop h gledanju, videnju, razumevanju in analiziranju likovnega dela	Razumevanje osnovnih zakonitosti likovne ustvarjalnosti; poznavanje teoretičnih in praktičnih izhodišč za analizo likovnega dela	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Analiza likovnega dela;
Vsebinska analiza			
Ikonografija in ikonologija; ikonografska analiza (razbiranje osnovne pomenske ravni, prepoznavanje snovi in motiva, vsebinska razčlenitev likovnega dela); ikonografska klasifikacija – določitev snovi (posvetna ali religiozna snov), motiva (mitološki, zgodovinski, literarni) oziroma neposredno spoznavnega motiva (krajina, žanr, tihožitje, portret, akt); simbol, atribut, personifikacija in alegorija	Usposobljenost za ikonografsko analizo in klasifikacijo; razpoznavanje in razumevanje simbolov, atributov, personifikacij in alegorij	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Ikonografija, ikonologija, ikonografska analiza, ikonografska klasifikacija, snov, motiv, neposredno spoznavni motiv, simbol, atribut, personifikacija, alegorija
Oblikovna analiza			
Opredelitev prvin likovnega izražanja (točka, črta, ploskev, prostor, telesnost, barva, svetloba); kompozicija likovnega dela in osnovni tipi kompozicij (simetrična, osna, trikotniška, piramidalna, diagonalna ...); perspektiva (konceptualna, osna, ukrivljena, linearna, zračna); morfologija in morfološki slogi (ploskoviti, plastični in slikoviti slog)	Poznavanje prvin likovnega izražanja, razumevanje kompozicije likovnega dela; poznavanje perspektive; prepoznavanje morfoloških slogov	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Oblikovna analiza, kompozicija, morfologija, morfološki slogi
Slogovna analiza			
Zgodovinska in regionalna odvisnost likovne ustvarjalnosti; zgodovinski slogi in njihove izrazne značilnosti	Prepoznavanje zgodovinskih slogov in njihovih značilnosti	Izbrani primeri umetniških del po učiteljevi presoji	Slogovna analiza, zgodovinski slogi

4.2 Prazgodovina

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

4.2.1 Prazgodovinska umetnost

Uvod

Časovna in geografska opredelitev; pojav umetnosti v prazgodovini (povezava med obliko in funkcijo); kolektivno in individualno ustvarjanje; razvojne stopnje prazgodovinske umetnosti

Razumevanje ključnih kulturnozgodovinskih okoliščin, v katerih se je razvila prazgodovinska umetnost; prepoznavanje pomena umetnosti v okviru drugih dejavnosti v prazgodovini; poznavanje posameznih prazgodovinskih obdobj

Stenske poslikave v jami Lascaux

Arheologija, kulturne skupnosti

► UMETNOST KAMENE DOBE

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (lovsko-nabiralniško življenje v starejši kameni dobi; stalna naselitev v mlajši kameni dobi; vpliv načina življenja na družbeno ureditev in oblike materialne kulture)

Razumevanje ključnih kulturnozgodovinskih okoliščin, v katerih sta se razvijali paleolitska in neolitska umetnost

Willendorfska Venera

Kamena doba, paleolitik, neolitik, materialna kultura, idoli

Arhitektura

Arhitektura kot (pre)oblikovanje prostora glede na človekove potrebe; naravne in umetne oblike arhitekture; namembnost arhitekture: bivalni in kulturni prostori; najstarejše stalne naselbine (njihova organizacija in odvisnost od družbenih oblik neolitske dobe; preiščena izbira materialov – les, kamen, opeka); konstrukcijske prvine arhitekture; megalitska arhitektura (grobnice, kulturni prostori) in njihova konstrukcijska načela

Razumevanje razlike med naravnimi in umetnimi oblikami arhitekture; razumevanje povezave med preoblikovanjem naravnih oblik (jama) in spreminjanjem njihove namembnosti (življenjski ali kulturni prostor); poznavanje pomena kulturnih prostorov; razumevanje okoliščin za nastanek prvih stalnih naselbin; poznavanje najstarejših arhitekturnih in urbanističnih oblik; poznavanje osnovnih tipov megalitske arhitekture

Lascaux; Altamira; Çatal Hüyük; Stonehenge

Življenjski prostor, kult, kulturna arhitektura, kulturni prostor, urbanizem, megalit, menhir, dolmen, kromleħ

Kiparstvo

Kulturna narava kamenodobnega kiparstva; izkoriščanje naravnih oblik; značilen material (kamen, kost, rogovje), tehnike, oblike (relief, obla plastika) in motivi; nove ustvarjalne možnosti, ki jih prinese oblikovanje gline; pojav ornamenta

Poznavanje različnih tipov, tehnik in materialov kamenodobnega kiparstva; razumevanje povezave oblik in motivov kiparstva z religioznimi predstavami in kulturnimi običaji; razumevanje vloge ornamenta

Venera iz Laussela; bizon iz La Madeleine; figura iz Lepenskega vira; sedeči antropomorfni kipec iz Vinče

Idol, gravura, keramika, kulturna posoda, ornament

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Slikarstvo

Barvanje obrednih in splošno uporabnih predmetov; slikarstvo kot dopolnitev kulturnega prostora (jame); tehnike kamenodobnega slikarstva (gravura oziroma vrezovanje, obarvani relief, freska); motivni svet, povezan z verskim življenjem; poslikava lončenih posod

Poznavanje poslikav jamskih sten in drugih oblik barvnih sporočil; poznavanje značilnih slikarskih tehnik; poznavanje vloge, pomena ter motivne in vsebinske povezanosti kiparstva s slikarstvom

Podoba konja iz jame Lascaux; podoba bika iz jame Altamira; lovski prizor iz hiše v Çatal Hüyük

Monumentalno slikarstvo, freska

► UMETNOST KOVINSKIH OBDOBIJ

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (sprememba družbene ureditve; uporaba kovin); razvojne stopnje v tehnologiji obdelave kovin (baker, bron, železo); kronološki razvoj in glavne značilnosti posameznih kovinskih obdobj; sočasnost prazgodovinskih kultur s kulturami visokih civilizacij

Razumevanje ključnih kulturnozgodovinskih okoliščin, v katerih se je razvijala umetnost kovinskih obdobj; razumevanje pomena tehnologije pridobivanja in obdelave kovin; poznavanje kronološke umestitve posameznih kovinskih obdobj

Trundholmski sončni voz

Kovinska obdobja, tehnologija, halštat, laten

Arhitektura

Novi tipi naselij (kolišče, gradišče); značilne oblike pokopov (gomilna in žarna grobišča)

Poznavanje urbanističnega razvoja z novimi tipi naselij; poznavanje kolišča in gradišča kot tipa bivalnega prostora; poznavanje različnih tipov pokopov

Rekonstrukcija koliščarskega naselja

Kolišče, gradišče, gomila, gomilni pokop, žara, žarni pokop, kultura žarnih grobišč

Kiparstvo

Stari (kamen, glina, kost, roževina) in novi (kovina, steklo, poldragi kamni) materiali; novi tipi predmetov (orožje, obredni predmeti); nova vloga kovine v družbi (prestižni in dragoceni predmeti kot simboli družbenega položaja); krašenje uporabnih predmetov iz kovine (ornament); uporaba kovine za izdelavo okrasnih predmetov; torevtika; situlska umetnost

Razumevanje novih oblikovnih možnosti, ki jih prinese obdelava kovine; razumevanje družbenih sprememb, ki jih prinese vse bolj razširjena uporaba kovine; poznavanje navade krašenja uporabnih predmetov iz kovine in izdelovanja okrasnih predmetov

Antropomorfn figurica z Ljubljanskega barja (Barjanka); okrašeni nakit in deli vojakove opreme; **Vaška situla**

Torevtika, situla

4.3 Stari vek

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

4.3.1 Umetnost starih kultur

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (razvoj prvih držav v rodovitnih poplavnih ravninah velikih rek Srednjega in Bližnjega vzhoda ter severovzhodne Afrike – v t.i. območju rodovitnega polmeseca); vpliv državnih, verskih in drugih družbenih interesov pri izoblikovanju umetnosti v starih civilizacijah

Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj kulture in umetnosti v okviru prvih velikih civilizacij; razumevanje značilnih oblik in vloge umetnosti v starih civilizacijah; poznavanje obeh glavnih staroveških civilizacij

Džoserjeva piramida v Sakari; zigurat v Uru

Civilizacija, kultura, umetnost

► MEZOPOTAMSKA UMETNOST

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (različne mestne države na območju med Evfratom in Tigrisom; prestolnica kot kulturno in civilizacijsko središče); razvojne stopnje mezopotamske umetnosti (sumerska, babilonska, asirska)

Razumevanje ključnih razmer za razvoj mezopotamske umetnosti; razumevanje pomena mestne države za razvoj umetnosti; poznavanje razvojnih stopenj mezopotamske umetnosti

Kipci molilcev

Sumerska umetnost, babilonska umetnost, asirska umetnost

Arhitektura

Pomen arhitekture in urbanizma v okviru mezopotamske družbe; posvetna in kulturna arhitektura; glavni arhitekturni tipi (svetišče, palača); opeka kot glavni gradbeni material

Razumevanje političnega in družbenega pomena posameznih arhitekturnih tipov; poznavanje osnovnih mezopotamskih arhitekturnih tipov

Zigurat v Uruku; Sargonova palača v Korsabadu

Zigurat, palača, prestolna dvorana, utrdba, mestna vrata

Kiparstvo

Značilne oblike kiparstva (obla plastika, relief); verska in pripovedna narava kiparstva; vladarska upodobitev kot kulturni in propagandni objekt

Poznavanje značilnih oblik ter kiparskih materialov in tehnik; razumevanje pomena vladarskih upodobitev

Portreti vladarjev (Sargon, Gudea); Naramsinova stela; Hamurabijev zakonik; prizor lova na leve iz Niniv

Stela

► EGIPČANSKA UMETNOST

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (razvoj enotne države ob toku Nila, pomen faraona, vloga vere); kronološka razdelitev egipčanske zgodovine (tri kraljestva)

Razumevanje ključnih razmer za razvoj egipčanske umetnosti; poznavanje razvojnih stopenj egipčanske umetnosti

Svetišče v Abu Simbelu; Tutankamonova posmrtna maska

Faraon, dinastija

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Arhitektura			
Značilne urbanistične oblike (mesto, svetiščno mesto in mesto mrtvih); značilne arhitekturne oblike (bivalna arhitektura, svetišče, grobnica); pomen, razvoj in oblike grobne arhitekture (mastaba, piramida, skalna grobnica); konstrukcijske in organizacijske značilnosti svetišča	Razumevanje urbanizma in arhitekture v luči delitve na svet živih in svet mrtvih; poznavanje značilnih arhitekturnih oblik; poznavanje razvoja grobne arhitekture; poznavanje konstrukcije, prostorske organizacije in vloge svetišča	Keopsova, Kefrenova in Mikerinova piramida v Gizah; Horovo svetišče v Edfuju; grobno svetišče Hačepsut v Deir el-Bahariju;	Mastaba, piramida, skalna grobnica, svetišče, pilon, stebrno dvorišče, hipostilna dvorana
Kiparstvo			
Značilne kiparske oblike in tehnike (obla plastika, relief); funkcijske razlike med monumentalno (poveličevanje vladarja) in malo plastiko; verska in vladarskopropagandna narava kiparstva; egipčanski kánon pri upodabljanju človeške figure; polihromacija	Poznavanje značilnih oblik kiparstva; razumevanje razlik med monumentalno in malo plastiko; poznavanje različnih kiparskih tehnik (relief); poznavanje egipčanskega kánona pri upodabljanju človeške figure	Sfinga v Gizah; Narmerjeva paleta; vladarski portret faraona Mikerina z ženo; portret kraljice Nefertite; sedeči pisar iz Sakare; reliefna upodobitev Ehnatona	Obelisk, stela, sfinga, sarkofag, kánon, egipčanski kánon, polihromacija
Slikarstvo			
Poslikava svetišč in grobnic; obredna, mitološka in posvetna motivika slikarstva; osnove egipčanske kompozicije	Razumevanje obredne in mitološke narave poslikav svetišč in grobnih prostorov; razumevanje pravil kompozicije	Tri glasbenice iz Nakhtovega groba v Tebah; prizor lova s poslikane skrinje iz Tutankamonove grobnice	

4.3.2 Antična umetnost

Uvod

Sredozemlje kot središče antične umetnosti; stare kulture kot izhodišče za razvoj antične umetnosti	Poznavanje pogojev oblikovanja novih kultur, nosilcev antične kulture; razumevanje posebnosti antičnih kultur z značilnostmi sredozemskega prostora	Atenska akropola	Antika
---	---	------------------	--------

► KRETSKA UMETNOST

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (mestne države; družba pomorskega prometa in trgovine); kronološki razvoj kulture na Kreti (obdobje starejših palač in obdobje mlajših palač)	Razumevanje okoliščin za nastanek in razvoj kulture in umetnosti na Kreti; poznavanje obeh glavnih obdobji kretske umetnosti	Prizor bikoborbe	
--	--	------------------	--

Arhitektura

Značilnosti palač (brez obzidja, prepleteni tlorisi stavbnih celot, dvorane, trgi, vrtovi, razvita komunalna ureditev); struktura, način gradnje in likovna oprema palač	Poznavanje glavnih konstrukcijskih značilnosti kretskih palač in funkcionalne ureditve	T.i. Minosova palača v Knososu	Palača, labirint
--	--	--------------------------------	------------------

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Kiparstvo			
Značilni tipi kretskega kiparstva; verska narava kretskega kiparstva; simbolične upodobitve	Poznavanje značilnih kiparskih oblik in materialov; razumevanje verske narave kiparstva in njegove simboličnosti	Boginja s kačami	Idoli
Slikarstvo			
Stensko in vazno slikarstvo; verske oziroma simbolične teme; prizori iz vsakdanjega življenja, iz morja in s pašnikov	Poznavanje glavnih oblik kretskega slikarstva; razumevanje religiozne zaznamovanosti simboličnih upodobitev; poznavanje značilnih motivov	Morski prizor s t.i. delfini; Princ z lilijami; Parižanka; vaza s hobotnico	Vazno slikarstvo
► MIKENSKA UMETNOST			
Uvod			
Oris kulturnozgodovinskih razmer med ljudstvi na celini (utrine mestne države, vojaška družba)	Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj mikenske umetnosti; geografska in kronološka umestitev mikenske umetnosti	Kiklopsko obzidje z Levjimi vrati v Mikenah	Kiklopsko obzidje
Arhitektura			
Zasnova utrjenega mesta (kiklopsko obzidje); megaron in njegov pomen za nadaljnji razvoj grškega svetišča; struktura in način gradnje grobnic	Razumevanje pomena utrjenega mesta; razumevanje konstrukcije megarona; poznavanje pomena megarona za nadaljnji razvoj tlorisa grškega svetišča	Atrejeva zakladnica; tloris mikenskega megarona	Nepravilna kupola, nepravilni lok, nepravilni obok, megaron, dromos oziroma procesijska (slavnostna) cesta
Kiparstvo			
Zlatarski izdelki; posmrtna maska kot tip portreta	Poznavanje osnovnih kiparskih oblik; razumevanje obrednega pomena posmrtnih mask	Agamemnonova maska; zlati posodi iz Vaphia	Posmrtna maska
► GRŠKA UMETNOST			
Uvod			
Oris kulturnozgodovinskih razmer (mestne države, nove družbene oblike – demokracija, mitologija in zgodovina); grške kolonije kot kulturna središča; kronološka razdelitev grške umetnosti	Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj grške umetnosti; poznavanje geografske razprostranjenosti in kronološkega razvoja	Tloris grškega mesta (Olimpija, Rodos) s temeljno razdelitvijo na mestni del (agora) in svetiščni del (akropola)	Kolonija, arhajski, klasični, helenistični, helenizem
► Arhajska umetnost			
Uvod			
Oris kulturnozgodovinskih razmer (mestne države, velik pomen religije oziroma mitologije); vpetost v širši kulturni in civilizacijski prostor Sredozemlja	Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj arhajske grške umetnosti; razumevanje prevzema stebnih prvin in organizacije svetišča od Egipčanov, prepoznavanje podobnosti značilnih oblik arhajske umetnosti z oblikami drugih sredozemskih civilizacij	Dipilonska vaza	Dipilonska vaza

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Arhitektura			
Mikenski megaron kot izhodišče za arhitekturni razvoj grškega svetišča; struktura in organizacija grškega svetišča (mesto postavitve, tloris, nosilni in nošeni elementi, uporaba in ureditev okolice); tipi svetišč (središčni – tolos in vzdolžni tempelj); izoblikovanje stebrih redov (dorski, jonski in korintski)	Razumevanje konstrukcijskih izhodišč za razvoj grškega svetišča; poznavanje strukture, organizacije in vloge svetišča; poznavanje različnih tipov svetišč; poznavanje značilnosti treh stebrih redov	Herino svetišče in Pozejdonovo svetišče v Pozejdoniji (Paestum)	Naos, pronaos, cela, timpanon, zatrep, friz, triglifi, metope, steber, baza, deblo, kapitel, arhitrav, stebri red, dorski slog
Kiparstvo			
Verska narava kiparstva; značilnosti tipov monumentalne oble plastike (kuros, kora); arhajski kanon pri upodabljanju človeškega telesa; relief in njegov pomen v arhitekturi; mitološke vsebine; polihromacija	Razumevanje religiozne narave grškega kiparstva; poznavanje značilnih tipov oble plastike; poznavanje mitoloških prizorov na arhitekturni plastiki	Kuros s Krojzovega groba; kora z atenske akropole; mladenič s teletom; prizor gigantomahije s Sifnijske zakladnice	Poliseuros, kora, arhajski nasmešek
Slikarstvo			
Osnovne oblike keramičnih posod; slogovni razvoj vaznega slikarstva (geometrijski slog, črnofiguralni slog)	Poznavanje osnovnih oblik keramičnih posod; razumevanje razvojnih stopenj vaznega slikarstva	Ahil in Ajaks pri kockanju (Eksekijasova vaza)	Amfora, krater, geometrični slog, črnofiguralni slog, stilizirana pripoved
► Klasična umetnost			
Uvod			
Oris kulturnozgodovinskih razmer (zmaga Grkov nad Perzijci, kulturna hegemonija Aten)	Poznavanje ključnih razmer za nastanek in razvoj klasične grške umetnosti	Miron: Metalec diska	Hegemonija, demokracija
Arhitektura			
Razvoj arhitekturne teorije (zlati rez, metrum, optični popravki); nadaljnji arhitekturni razvoj svetišča; razvoj urbanizma; pomen akropole in agore; značilne stavbe grškega mesta	Poznavanje nadaljnjih smernic v razvoju grškega svetišča; razumevanje pomena akropole kot svetega in agore kot posvetnega središča grškega mesta; poznavanje značilnih stavb grškega mesta	Atenska akropola: Partenon , Erehtejon, svetišče boginje Nike, Propileje; Tolos v Delfih, gledališče v Epidavru	Akropola, tolos, agora, odeon, grško gledališče, propileje, gimnazij, jonski slog, korintski slog
Kiparstvo			
Pomen Periklove obnove atenske akropole za razvoj kiparstva; nove težnje v razvoju kiparstva (individualizacija, uveljavljanje naturalizma); novi tipi človekove podobe (bogovi, heroji, atleti); novi ikonografski motivi (portret državnika, filozofa, pesnika, atleta, akt), klasični kánon in kontrapost	Razumevanje novega odnosa do človeškega telesa; poznavanje klasičnega kanona; razumevanje načel kontraposta; poznavanje novih ikonografskih motivov	Poliklet: Kopjenosec; Fidijeva slogovno-ikonografska zamisel celotnega Partenona; Praksitel: Knidska Afrodita in Hermes iz Olimpije	Klasični kánon, kontrapost

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Slikarstvo			
Nadaljnji razvoj vaznega slikarstva; ohranjena monumentalna dela grškega slikarstva, znana po rimskih kopijah (prizori iz grške mitologije)	Poznavanje nadaljnje razvoja vaznega slikarstva; poznavanje ohranjenih monumentalnih slikarskih del v rimskih kopijah	Boj Lapitov in Kentavrov (rdečefigurni kiliks, München), Gospodarica in deklica na lekitosu Ahilovega slikarja; Aldobrandinska poroka	Lekitos, rdečefiguralni slog
► Helenistična umetnost			
Uvod			
Oris kulturnozgodovinskih razmer (vloga grške umetnosti in kulture v državi Aleksandra Velikega in v državah njegovih naslednikov); kulturna središča helenizma (Aleksandrija, Antiohija, Pergamon); prevzemanje prvin iz Sredozemlja in s prednje Azije; pomen in časovni okvir helenistične umetnosti, njen nadaljnji razvoj v okviru umetnosti rimskega imperija in njen vpliv v poznejši evropski umetnosti; umetnost kot sredstvo za dokazovanje oblasti posameznih vladarjev in pomena države	Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj helenistične umetnosti; razumevanje pojma helenizem; razumevanje pomena helenizma za razvoj rimske kulture	Lizip: Portret Aleksandra Velikega	
Arhitektura			
Značilnosti helenistične arhitekture in urbanizma (scenskost, dinamičnost oblik, mrežna ureditev naselij)	Poznavanje osnovnih značilnosti helenističnega urbanizma in arhitekture	Zevsov oltar v Pergamonu	Oltar, mrežna oziroma ortogonalna naselja
Kiparstvo			
Obla plastika in relief; helenistični lepotni kánon; veliki sklopi, ki slavijo vladarja; vdor novih ikonografskih prvin in motivov iz drugih religij; vera v večno življenje, odhajanje v paradiž; žanr	Poznavanje osnovnih oblik helenističnega kiparstva; razumevanje vloge kiparskih del v okviru čaščenja vladarjeve osebe; poznavanje novih motivov; razumevanje pomena žanra	Skopasovi kipi in reliefi na Mavzolovi grobnici; Lizip: Mladenič s strgalom; Galska skupina; Nike s Samotrake; Laokoontova skupina; Apolon Belvederski; Miloška Venera; Deček z gosjo	Helenistični lepotni kánon, patos, dinamičnost, mavzolej
Slikarstvo			
Helenistično monumentalno slikarstvo v rimskih kopijah	Poznavanje helenističnih monumentalnih del v rimskih kopijah	Bitka pri Isosu; Ahil in Brizejda iz Pompejev, poslikava grobnice v Vergini	

► ETRUŠČANSKA UMETNOST

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (vprašanje izvora Etruščanov, stiki z grškimi kolonijami na Apeninskem polotoku); prazgodovinska tradicija in ustvarjanje drugih antičnih kultur kot izhodišče za razvoj etruščanske umetnosti

Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj etruščanske umetnosti

Prizor plesa iz grobnice levinj

Etruščani

Arhitektura

Urbanizem etruščanskega mesta; svetišče; nekropola kot prebivališče mrtvih; etruščanski prispevek k razvoju rimske umetnosti (lok, obok, ortogonalna mestna mreža, komunalni sistem, mestna vrata)

Poznavanje značilnosti zasnove etruščanskega mesta; razumevanje pomena etruščanske arhitekture in urbanizma za razvoj rimskega urbanizma in arhitekture

Mestna vrata v Volterri; rekonstrukcija svetišča v Veijih; grobnica reliefov v Cerveteriju

Nekropola, tumulus, lok, obok, kupola

Kiparstvo

Terakotna plastika; bronasta plastika; verska in kulturna narava kiparstva; značilnosti portreta v etruščanski umetnosti

Poznavanje osnovnih materialov in kiparskih tehnik; razumevanje religiozne namembnosti etruščanske plastike; razumevanje priljubljenosti portretnih upodobitev in njihovega pomena

Apolon iz Veijev; sarkofag z upodobitvijo zakoncev iz Cerveterija; himera

Sarkofag, terakota, bronasti kipi

Slikarstvo

Stensko slikarstvo v grobnih prostorih; verski motivi, povezani s prehodom iz tostranstva v onstranstvo; žanrski motivi

Poznavanje vsebinskih in slogovnih značilnosti etruščanskega slikarstva

Prizor ribolova iz grobnice lova in ribolova; upodobitev glasbenika iz Triklinijske grobnice

► RIMSKA UMETNOST

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (republikansko in cesarsko obdobje, združitev večine Srednje in Zahodne Evrope ter Sredozemlja v skupno državo, enotna valuta, cestna mreža, pomen vladarja); vpliv grške in etruščanske kulture in umetnosti na rimsko

Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj rimske umetnosti; poznavanje geografskih razsežnosti vpliva rimske kulture; poznavanje kronološkega razvoja rimske umetnosti

Rimski forum

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Arhitektura

Rimski urbanizem (urbs, castrum, forum); novosti v gradbeništvu (materiali in načini gradnje; cestno omrežje s kanalizacijo, viadukti in akvedukti, obzidja, slavoloki, slavilni stebri); razvoj rimskega svetišča (longitudinalna in centralna stavba); razlike med javnimi stavbami (tržnica, bazilika, gledališče, amfiteater, terme) in zasebnimi stavbami (insula, domus, palača in vila); Vitruvij kot arhitekturni teoretik

Razumevanje pomena urbanističnega in arhitekturnega načrtovanja v okviru rimske države; poznavanje novosti v načinu in tehniki gradnje; razumevanje konstrukcijskih in funkcijskih razlik med javnimi in zasebnimi stavbami; značilnosti posameznih stavbnih tipov; poznavanje Vitruvija in njegovega dela *O arhitekturi*

Kvadratna hiša v Nîmesu; **Panteon**, Maksencijeva bazilika, Kolosej v Rimu, akvedukt v Pont du Gard, Favnova hiša v Pompejih, Dioklecijanova palača v Splitu

Castrum, forum, vila, domus, insula, bazilika, amfiteater, arena, akvedukt, terme, hipokavst, slavolok, slavilni steber, oculus, niša, edikula, atrij, cement, kloaka

Kiparstvo

Pripovedni reliefi na slavolokih, stebrih, sarkofagih in oltarjih; realistične in alegorične teme; obla plastika; portret kot spominska dolžnost in poveličevanje posameznika (idealizirani in realistični portret, konjeniški spomenik)

Poznavanje vloge reliefnih upodobitev v rimskem kiparstvu; razumevanje pomena alegoričnih upodobitev v okviru državne propagande; razumevanje pomena portreta v rimski družbi

Slavoloki: Titov in Konstantinov; Trajanov steber; Ara pacis; Avgust iz hiše pri Prima Porta; konjeniški portret Marka Avrelija; Gemma Augustea

Pripovedni relief, alegorija, mecen, konjeniški spomenik, sarkofag, slavilni steber

Slikarstvo

Mozaik (talni in stenski mozaik); pompejansko slikarstvo; motivi iz grške in rimske mitologije, groteskni in žanrski prizori, tihožitje, pejzaž; portretno slikarstvo; rimsko knjižno slikarstvo

Poznavanje značilnih slikarskih tehnik (mozaik, freska, enkavstika, iluminacija); poznavanje novih ikonografskih motivov; poznavanje zgodnjih spomenikov knjižnega slikarstva

Mozaični okras iz Favнове hiše v Pompejih; prizori iz Dionizijevega kulta iz Vile misterijev v Pompejih; portret dečka iz Fayuma; Vatikanski Vergilij

Groteska, enkavstika, rotulus (zvitok), kodeks (knjiga), iluminacija

► Rimska umetnost na območju današnje Slovenije

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (prihod Rimljanov na ozemlje današnje Slovenije, življenje v rimskih provincah); združitve ilirsko-keltskih tradicij z rimsko

Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj rimske umetnosti na ozemlju današnje Slovenije

Kiparski okras nagrobnika družine Enijcev iz Šempetra; Hadrijanov vladarski portret

Iliri, Kelti

Arhitektura

Organizacijska načela rimskih vojaških taborov in njihov vpliv na razvoj rimskega mesta; rimska mesta in nekropole na Slovenskem; sakralna in profana rimska arhitektura na Slovenskem

Poznavanje rimskih mest na Slovenskem in njihove ureditve; poznavanje pomembnejših nekropol iz rimskega časa na naših tleh

Emona; Celeia; Poetoviona; Šempeter

Rimski vojaški tabor

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Kiparstvo			
Portret (vladarski in zasebni); kiparstvo verske oziroma kulturne narave (mitreji in nagrobniki); poznorimsko kiparstvo z vsebinami vzhodnih religij	Poznavanje najpomembnejših ohranjenih primerov portretnega kiparstva; poznavanje kulta boga Mitra in ikonografsko razumevanje kiparske opreme njemu posvečenih svetišč	Vladarski portret Lucija Vera; portret Germanika; Emonec; Mitra z bikom s Hajdine pri Ptujju; votivni relief, posvečen rojenicam s Ptujja	
Slikarstvo			
Mozaik; stensko slikarstvo	Poznavanje pomembnejših ohranjenih mozaikov in njihove ikonografije; poznavanje ohranjenih delov stenskih poslikav	Del mozaika s prizorom ugrabitve Evrope s Ptujja; del freske z upodobitvijo ženskega božanstva iz Celja	

4.4 Srednji vek

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
4.4.1 Starokrščanska umetnost			
Uvod			
Oris kulturnozgodovinskih razmer (uveljavitev krščanstva, propadanje rimskega cesarstva); pomen katakomb v liturgiji in umetnosti prvih kristjanov; temeljne slogovne in ikonografske značilnosti starokrščanske umetnosti	Razumevanje ključnih kulturnozgodovinskih okoliščin, v katerih se je razvila starokrščanska umetnost; razumevanje bistvenih slogovnih in vsebinskih značilnosti	Poslikava Dobrega pastirja v katakombah Coemeterium Maius (via Nomentana v Rimu); apsidalni mozaik s Kristusom na prestolu v cerkvi Sta Pudenziana v Rimu	Zgodnje krščanstvo, pozna antika, milanski edikt, katakombe, orant in oranta, nimb
Arhitektura			
Krščanske kulturne stavbe (bazilika, baptisterij, mavzolej); značilnosti središčne in vzdolžne arhitekture; vpliv rimskih stavbnih tipov na izoblikovanje krščanske arhitekture; vpliv krščanske liturgije na oblikovanje arhitekture in zlasti arhitekturne notranjščine	Poznavanje temeljnih tipov krščanskih kulturnih stavb ter značilnosti centralne in longitudinalne arhitekturne zasnove; razumevanje vpliva liturgije na oblikovanje arhitekture	Rekonstrukcija bazilike sv. Petra v Rimu; krstilnica pravovernih v Raveni; mavzolej Gale Placidije v Ravenni	Starokrščanska bazilika, apsida, ladja, narteks, odprto ostrešje, mavzolej, krstilnica (baptisterij), liturgija
Kiparstvo			
Liturgično povezane kiparske naloge; razvoj reliefa od rimske narativnosti k posameznim simboličnim prizorom; obla plastika; uveljavljanje novih estetskih meril v kiparskem izrazu; simbolična narava figur in dekorativnih prvin (grafični, rastlinski, živalski motivi); najznačilnejši ikonografski motivi (Kristus kot Dobri pastir, Kristus Vladar, svetopisemski prizori, živalski in rastlinski simboli)	Razumevanje novih razvojnih smeri in kiparskih nalog; prepoznavanje slogovnih značilnosti in simbolične vrednosti kiparskih upodobitev; poznavanje in razumevanje najpomembnejših ikonografskih motivov	Sarkofag Junija Basa; sarkofag z Dobrim pastirjem; kamniti kipec Dobrega pastirja	Sarkofag, oltar, slonokoščeni diptih

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
<p>Slikarstvo</p> <p>Slikarstvo katakomb; mozaični okras krščanskih cerkva; knjižno slikarstvo; prehod iz odprtega tipa ilustracije knjižnih zvitkov v slikarstvo knjižnega kodeksa; ostanki antičnega iluzionizma v oblikovanju figur in krajinskega ozadja; nov slikarski izraz s poudarjeno stilizacijo in zanikanjem realnega prostora; najpogostejše ikonografske teme</p>	<p>Poznavanje osnovnih zvrsti starokrščanskega slikarstva; razumevanje temeljnih ikonografskih tem in slogovnih značilnosti; razvijanje zavesti o simbolnem pomenu podob</p>	<p>Mozaik Kristusa Dobrega pastirja v mavzoleju Gale Placidije v Raveni; mozaik Kristusa – Helija pod baziliko sv. Petra; mozaik Jozuetove vojske pred Jerihom v Sta Maria Maggiore v Rimu; srečanje Rebeke in Abrahamovega služabnika pri vodnjaku, Dunajska Geneza</p>	<p>Večpomenske upodobitve, simbolika, knjižno slikarstvo, knjižni zvitki, kodeksi, antični iluzionizem</p>

4.4.2 Bizantinska umetnost

Uvod

<p>Oris kulturnozgodovinskih razmer (delitev rimskega cesarstva, propad zahodno-rimskega cesarstva in razvoj bizantinske države); bizantinsko cesarstvo kot nadaljevalec helenistične kulture in umetnosti; temeljne slogovne in ikonografske značilnosti bizantinske umetnosti; oris razvoja od zgodnje bizantinske umetnosti do propada bizantinskega cesarstva; vpliv bizantinske umetnosti na zahodnoevropsko umetnost</p>	<p>Razumevanje ključnih kulturnozgodovinskih okoliščin razvoja bizantinske kulture in umetnosti; poznavanje slogovnih in vsebinskih značilnosti; zavedanje o več kakor tisočletnem razvoju bizantinske umetnosti in njenem vplivu na umetnost Zahoda</p>	<p>Mozaik s cesarjem Justinijanom in cesarico Teodoro, San Vitale, Ravena; Carigrad – pogled na mestno obzidje</p>	<p>Bizanc, bizantinsko oziroma vzhodnorimsko cesarstvo, Konstantinopol/Carigrad/Istanbul</p>
--	--	---	--

Arhitektura

<p>Razvoj monumentalne centralne arhitekture; eno- in večkupolne stavbe; urbanizem in utrdbeni arhitektura; simbolika stavbnih členov (kupola, polkupola, steber, portal ...)</p>	<p>Načini kupolne gradnje na trompah in pendentivih; zavedanje o simbolni vrednosti stavbnih členov</p>	<p>Cerkev Svete modrosti (Hagia Sophia), Carigrad; San Vitale, Ravena; cerkev Marijinega oznanjenja, Gračanica</p>	<p>Središčni tloris, kupolna gradnja, bobnica, pendentiv</p>
---	---	--	--

Kiparstvo

<p>Slonokoščena plastika – slogovne spremembe in ikonografija</p>	<p>Razumevanje slogovnih in ikonografskih značilnosti slonokoščene plastike</p>	<p>Maksimijanova katedra, Ravena; skrinjica iz Verolija</p>	<p>Slonovina, slonova kost, katedra</p>
---	---	---	---

Slikarstvo

<p>Razvoj stenskega (freske in mozaiki), tabelnega (ikone) in knjižnega slikarstva; slogovne in vsebinske značilnosti; antična dediščina in vpliv umetnosti poznega helenizma; liturgična odvisnost slikarstva (poslikava cerkvene notranjščine, vloga ikon, ikonostas, liturgične knjige); vpliv bizantinskega slikarstva na umetnost Zahodne Evrope, Balkana in Vzhodne Evrope</p>	<p>Poznavanje različnih področij in najbolj priljubljenih tehnik bizantinskega slikarstva; razumevanje vpliva liturgije na poslikavo bizantinskih cerkva; zavedanje o vlogi antične dediščine v bizantinskem slikarstvu</p>	<p>Mozaik v apsidi cerkve San Vitale, Ravena; Marija na prestolu med cesarjema Konstantinom Velikim in Justinijanom, mozaik nad južnim vhodom v cerkev Božje modrosti v Carigradu; freska Marijinega rojstva v cerkvi sv. Joahima in Ane, Studenica; ikona Vladimirovske Matere božje; David igra na harfo, Pariški psalter</p>	<p>Ikona, ikonostas, psalter</p>
--	---	---	----------------------------------

4.4.3 Umetnost v obdobju preseljevanja ljudstev

Uvod

Zgodovinsko dogajanje v Zahodni Evropi (preseljevanje ljudstev, pokristjanjevanje, vpliv irskega meništva); stapljanje antične dediščine z umetnostno tradicijo germanskih plemen; izoblikovanje novih državnih tvorb in s tem umetnostnih področij (langobardsko, merovinško, anglosaško, skandinavsko ...)

Razumevanje kulturnozgodovinskih okoliščin, v katerih se je oblikovala umetnost preseljujočih se ljudstev; poznavanje najpomembnejših novih umetnostnih območij

Nagrobni relief z upodobitvijo jezdeca iz Hornhausna; orlovska fibula

Preseljevanje ljudstev, irski in celinski samostani, antična dediščina, merovinško, langobardsko in vizigotsko kraljestvo

Arhitektura

Osnovni tipi lesenih in zidanih stavb (lesene in zidane cerkve, molilnice); vplivi antičnega stavbarstva (kamnita sakralna arhitektura)

Poznavanje osnovnih arhitekturnih tipov in zavedanje o vplivnosti antične stavbne dediščine

Teodorikov mavzolej v Ravenni; Gallerova molilnica na Irskem

Kiparstvo

Plastična dekoracija umetno-obrtnih izdelkov (bojne opreme, orožja, nakita, posodja ...); plitki in vrezani relief kot najpogostejši način krasitve; stilizirani in geometrizirani vzorci; pleteninasta ornamentika; živalska ornamentika; uporaba poldragih kamnov in emajla v nakitu in izdelkih uporabne obrti

Poznavanje glavnih nalog in področij kiparske ustvarjalnosti; prepoznavanje značilnih vzorcev in načinov dekoracije

Sigvaldova plošča iz stolnice v Čedadu; pasne sponke

Vrezani relief, pleteninasta ornamentika, emajl

Slikarstvo

Knjižno slikarstvo (insularni rokopisi); slogovne značilnosti anglosaško-irskega slikarstva

Poznavanje temeljnih slogovnih značilnosti knjižnega slikarstva

Stran z inicialo, evangeliar iz Kellsa (Book of Kells); evangelist Janez, evangeliar iz Lindisfarna

Skriptorij, iluminator, insularni rokopisi, pergament, evangeliar, iniciala

4.4.4 Karolinška in otonska umetnost

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih okoliščin; Karel Veliki in ideja o obnovitvi rimskega cesarstva; oblikovanje in razpad karolinške države; vzpon nemškega cesarstva pod Otoni; Evropa kot enoten kulturni prostor; obujanje rimske kulture in umetnosti; zgledovanje po antičnih predlogah; odprtost za bizantinske vplive

Poznavanje kulturnozgodovinskih okoliščin, v katerih se je rodila karolinška država; razumevanje ideje o obnovi rimskega cesarstva oziroma ideje o večnem Rimu; razumevanje kulturnega fenomena karolinške obnove

Konjeniški kipec Karla Velikega

Karolinška in otonska obnova

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Arhitektura

Povzemanje antičnih zgledov (stavbni tipi centralnega in longitudinalnega tlorisa, gradnja v kamnu, prevzemanje klasičnih arhitekturnih členov in arhitekturne dekoracije – npr. kapitelov, zatrefov); izoblikovanje monumentalne sakralne arhitekture; razvoj bazilike z dvojnimi korom, z dvostolpnim zahodnim pročeljem, zahodni sklop in kripta; razvoj samostanske arhitekture

Poznavanje novih stavbnih tipov, ki jih razvije čas karolinške obnove; razumevanje antičnega vpliva

Vhodna lopa samostana v Lorsch; dvorna kapela v Aachnu; načrt samostana v Sankt Gallnu; cerkev sv. Mihaela v Hildesheimu

Samostan, prostorska ureditve samostana, dvojni kor, zahodni sklop, križni hodnik, refektorij, kripta

Kiparstvo

Slonokoščeni, bronasti in zlatarski izdelki; platnice kodeksov; monumentalna kiparska dela (razpela); antične prvine v kiparstvu; slogovne značilnosti karolinškega in otonskega kiparstva; vpliv slikarstva na kiparstvo

Poznavanje temeljnih kiparskih nalog karolinškega obdobja; poznavanje slogovnih značilnosti karolinškega in otonskega kiparstva

Dagobertov prestol; platnica evangeliarja iz Oxforda z motivom zmagovalnega Kristusa; Geronovo razpelo; Bernwardova vrata za cerkev sv. Mihaela v Hildesheimu

Križanje, razpelo, evangelisti s simboli, antependij

Slikarstvo

Razcvet knjižnega slikarstva; kopiranje antičnih ilustriranih knjig; vpliv sočasnega bizantinskega slikarstva; izoblikovanje dvorne šole Karla Velikega in pomembnih samostanskih šol; razpetost med stilizacijo in naturalizmom; izoblikovanje novih ikonografskih motivov (Maiestas Domini, monumentalna križanja, povelečevanje vladarja)

Poznavanje in razločevanje slogovnih značilnosti karolinškega in otonskega slikarstva; prepoznavanje antičnih prvin in bizantinskega vpliva; poznavanje novih ikonografskih motivov; zavedanje o vodilni vlogi tedanjega knjižnega slikarstva

Evangelist Marko, Adin evangeliar; Oton II. na prestolu, Mojster Registrum Gregorii; Oznanjenje pastirjem, perikope Henrika II.

Maiestas Domini, evangeliar, perikope, dvorna šola Karla Velikega, vladarski portret

4.4.5 Romanika

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih okoliščin; politični in kulturni zemljevid Evrope od sredine 11. stoletja do začetka 13. stoletja; nemško cesarstvo in uveljavljanje "nacionalnih" kraljevin (Francija, Anglija, Španija); pomen križarskih vojn za kulturo in umetnost; vpliv benediktincev, kartuzijanov in cistercijanov; romarske poti v Evropi in nastanek novih umetnostnih središč; temeljne slogovne in ikonografske značilnosti romanske umetnosti

Poznavanje temeljnih kulturnozgodovinskih okoliščin razvoja romanske umetnosti; razumevanje vloge križarskih vojn, meniških redov in romarskih poti v umetnosti visokega srednjega veka; poznavanje skupnih prvin romanskega sloga in zavest o nacionalnih oziroma regionalnih posebnostih

Stolnica v Speyerju; rekonstrukcija samostanske cerkve Cluny III

Romanika, nemško cesarstvo, meniški redovi, benediktinci, kartuzijani, cistercijani, križarske vojne, srednjeveške romarske poti

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Arhitektura			
Splošne slogovne značilnosti romanske arhitekture; razvoj bazilike in oblikovanje cerkvene arhitekture po načelih vezanega sistema; samostanska arhitektura (organizacija samostana in vpliv redovnega življenja na arhitekturo); značilnosti romanskih cerkva, razvoj profane arhitekture (utrjeni stolp, grad, dvorec); srednjeveška mestna zasnova in urbanistične značilnosti; slogovne značilnosti francoske, nemške in italijanske romanske arhitekture	Poznavanje splošnih značilnosti romanskega sloga v arhitekturi ter razumevanje posebnih slogovnih značilnosti francoske, nemške in italijanske romanske arhitekture; razumevanje arhitekturnih posebnosti sakralne in profane arhitekture; razumevanje temeljnih načel srednjeveškega urbanizma	St. Sernin, Toulouse; St. Etienne, Caen; cerkev sv. Marka, Benetke; San Miniato al Monte, Firenze; stolnica v Pisi; San Gimignano	Romanska bazilika, vezani sistem, križiščni kvadrat, obočna pola, slop, oproga in rebro, banjasti obok, bifora, trifora, empora, triforij, kor transept, zvonik, kampanile, križni hodnik
Kiparstvo			
Slogovne značilnosti romanskega kiparstva; kiparstvo kot sestavni del arhitekture; vloga reliefa v okrasu in vsebini cerkva; kiparski okras romanskega portala (ostenje, arhivolte, timpanon, preklada, delilni steber, kapiteli); obla plastika (razpela, Marija na prestolu, svetniški kipi, oltarji, relikviariji); pomen polihromacije v romanskem kiparstvu, pripovedna narava romanskega kiparstva; najznačilnejši ikonografski motivi (poslednja sodba, zmagovalni Kristus na križu)	Poznavanje bistvenih slogovnih značilnosti romanskega kiparstva; razumevanje vloge kiparskega okrasa v sakralni arhitekturi; poznavanje glavnih nalog prostostoječega kiparstva; poznavanje najpomembnejših ikonografskih motivov	Zahodno pročelje cerkve St-Foy v Conquesu; zahodni portal cerkve St-Lazare v Autunu; Madona škofa Imada; Imerwardovo razpelo	Pročelje, portal, ostenje, arhivolte, luneta, timpanon, delilni steber, veliki oltar, prenosni oltar, relikviarij
Slikarstvo			
Splošne slogovne značilnosti romanskega slikarstva; vloga stenskega slikarstva v notranjosti; značilnosti romanskega knjižnega slikarstva; opuščanje naturalizma in prevlada stilizacije; razumevanje prostora v romanskem slikarstvu; vpliv bizantinske umetnosti na romansko slikarstvo; najpomembnejši ikonografski motivi; tipološka zasnova slikarskih programov	Poznavanje slogovnih značilnosti romanskega slikarstva; zavest o naraščajočem pomenu freske; razumevanje razvoja romanskega slikarstva in vloge, ki jo je pri tem odigrala bizantinska umetnost; razumevanje tipologije	Freske na oboku cerkve St-Savin-sur-Gartempe; Kristus v mandorli, freska v apsidi cerkve v Berzé-la-Ville; kupola s prizori iz Geneze v preddverju bazilike sv. Marka v Benetkah; cesar Friderik I. s sinovoma iz Kronike Welfov v samostanu Weingarten; vezenina iz Bayeuxa; Klosterneuburški oltar	Tipologija, kodeks, iluminator, mandorla, slikarstvo v vezenini in tkanju

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

► ROMANIKA NA SLOVENSKEM

Arhitektura

Značilnosti romanske arhitekture na Slovenskem (stavbni tipi, longitudinalna in centralna arhitektura); pomen cistercijskega reda za razvoj romanske arhitekture na Slovenskem; profana arhitektura (gradovi)

Poznavanje najpomembnejših spomenikov romanske arhitekture na Slovenskem; poznavanje značilnosti grajske arhitekture

Gospa Sveta v Krki na Koroškem; samostanska cerkev v Stični; župnijska cerkev v Špitaliču; Mali grad v Kamniku; podružnična cerkev v Domanjševcih; rotunda v Selu; grad Podsreda

Utrjeni stolp, palacij, obzidje

Kiparstvo

Romanske značilnosti in prehod v gotski slog; arhitekturna plastika (portali, kapiteli) in ohranjeni primeri oble plastike

Razumevanje značilnosti romanskega kiparstva na Slovenskem in primerjava z zgodnjegotskim slogom; poznavanje ključnih spomenikov

Portal cerkve v Špitaliču; portal cerkve v Domanjševcih; Velesovska Madona

Slikarstvo

Knjižno slikarstvo, tipi inicial, pomen stiške rokopisne delavnice

Zavest o pomenu stiške rokopisne delavnice in rokopisov, ki so nastali v njem

Stiški rokopisi – iniciale

4.4.6 Gotika

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih značilnosti poznega srednjega veka (gospodarski razcvet, krepitev trgovine, okrepljena vloga mest in razvoj meščanstva, vloga viteške kulture, razvoj frančiškanskega in dominikanskega reda, razvoj šolstva in znanosti, ustanavljanje univerz, sholastika); splošne značilnosti gotskega sloga; gotika kot nacionalni in regionalni slog; oris razvoja (zgodnja gotika, visoka gotika, pozna gotika)

Razumevanje ključnih kulturnozgodovinskih dejavnikov, ki so vplivali na razvoj gotske umetnosti; poznavanje splošnih značilnosti gotskega sloga in zavest o gotiki kot slogu dežel oziroma pokrajin

Kor opatijske cerkve Saint-Denis; Sainte-Chapelle v Parizu

Viteštvo, univerza, sholastika, frančiškani, dominikanci

Arhitektura

Oris razvoja gotske arhitekture od sredine 12. stoletja do konca 15. stoletja; nacionalna oziroma regionalna odvisnost (francoska, nemška, italijanska gotika); posebni regionalni slogi (beneška cvetna gotika); pomen gotske katedrale, njene značilnosti in razvoj; gotska katedrala kot celostna umetnina; vloga stavbarskih delavnic; samostanska arhitektura; profana arhitektura in njen razvoj (grad, mestne palače in utrdbe)

Razumevanje glavnih potez razvoja gotske arhitekture in zavest o regionalnih slogih; razumevanje fenomena gotske katedrale kot celostne umetnine; poznavanje bistvenih značilnosti profane arhitekture

Notre-Dame, Chartres; **Notre-Dame, Reims**; Notre-Dame, Amiens; stolnica v Kölnu; stolnica na Dunaju; San Francesco v Assisiju; stolnica v Milanu; St. Croce v Firencah; Palazzo Vecchio, Firenze; Doževa palača v Benetkah; Castel del Monte; grad Pierrefonds v Franciji, Carcassone

Gotska stavbarnica, celostna umetnina, šilasti lok, križni in križnorebrasti obok, pilaster, sestavljeni slop, služnik, sklepnik, konzola, fiala, rozeta oziroma veliko okno, oporni lok, cvetna gotika

Kiparstvo

Razmerje med kiparstvom, arhitekturo in osvobajanje kiparskih del; francoska katedralna plastika; naturalizem in obujanje antike; prostostoječa plastika; klesani in rezljani oltarji; krilni oltar kot celostna stvaritev; miniaturna plastika (slonokoščeni in zlatarski izdelki); kiparstvo mednarodnega sloga; lepe Madone; gotski realizem v kiparstvu, poznogotski barok; ikonografija katedralne plastike (enciklopedična narava kiparskih programov); novi ikonografski motivi (lepi Kristus, Kristus Trpin, Marija Zavetnica s plaščem, pietà)

Poznavanje razvoja katedralne plastike in osvobajanja kipov od arhitekturnega okvira; razumevanje ključnih potez v slogovnem razvoju od zgodnje do pozne gotike; poznavanje osrednjih kiparskih nalog; poznavanje slogovnih značilnosti mednarodne gotike; razumevanje vodilnih ikonografskih motivov

Kraljevski portal stolnice v Chartresu; zahodno pročelje stolnice v Reimsu; Marijina smrt z južnega portala stolnice v Strasbourgu; Knežji portal stolnice v Bambergu; kipi ustanovnikov v koru stolnice v Naumburgu; Krumlovska Madona; M. Pacher: krilni oltar z Marijinim kronanjem, St. Wolfgang am Abersee; Zlati konjiček iz Altöttinga; prižnica Nicola Pisana v baptisteriju v Pisi; prižnica Giovannija Pisana v Pisto; Andrea Pisano: vrata krtilnice v Firencah

Arhitekturno/stavbno kiparstvo, sohe – stebri, krilni oltar, miniaturna plastika, mednarodni dvorski slog, gotski realizem, poznogotski barok, lepa Madona, lepi Kristus, trpeči Kristus, Marija zavetnica s plaščem, pietà

Slikarstvo

Stensko, tabelno in knjižno slikarstvo, slikana okna; splošne slogovne značilnosti slikarstva (uveljavljanje naturalizma, zanimanje za prostor in perspektivo, raziskovanje anatomije in gibanja, psihologizacija obrazov); mednarodni slog (slogovne značilnosti, estetski kanon, čustvenost); italijansko gotsko slikarstvo (Cimabue, Duccio in sienska šola, Giotto in florentinska šola); gotski realizem (napoved renesanse), novi ikonografski motivi (maestà, Marija v rožnem vrtu, Sveta Nedelja, Mrtvaški ples), motivi iz vsakdanjosti – politični program, žanr; stopnjevanje pripovednosti

Poznavanje slogovnih značilnosti in razumevanje razvoja gotskega slikarstva; zavest o različnosti in medsebojni povezanosti slikarskih tehnik oziroma zvrsti; prepoznavanje značilnosti mednarodne gotike v slikarstvu; poznavanje področnih posebnosti gotskega slikarstva; razumevanje novih ikonografskih motivov

Cimabue: Križani iz St. Croce v Firencah; Duccio: Maestà, Madona Rucellai; **Giotto**: Madona Ognissanti, Sv. Frančišek pridiga pticam, San Francesco v Assisiju, Objokovanje, **kapela Scrovegni v Padovi**; vitraji stolnice v Chartresu; Žene ob praznem grobu, Psalter kraljice Ingeborg Danske; J. Pucelle: David igra pred Savlom, Bellevilski brevir; **Mesec januar in maj v Sijajnem horariju vojvoda Berryjskega**

Slikano razpelo, diptih, triptih, poliptih, krilni oltar, horarij, slikano okno, zobčasti slog, mehki slog, gotski naturalizem, sienska in florentinska šola, maestà, Marija v rožnem vrtu, Sveta Nedelja

► GOTIKA NA SLOVENSKEM

Arhitektura

Značilni tipi gotskih cerkva na Slovenskem (dolgi kor, slopne bazilike (Celje, Maribor), stopnjevanje in dvoranske cerkve); romarska cerkev na Ptujski Gori kot celostni spomenik; značilnosti celinske in primorske gotike

Poznavanje značilnih tipov gotskih cerkva na Slovenskem; razumevanje razlik med celinsko in primorsko gotiko

Opatijska cerkev v Kostanjevici; **romarska cerkev na Ptujski Gori**; kapela Žalostne Matere božje; opatijska cerkev v Celju; cerkvi v Kranju in v Crngrobu; kapiteljska cerkev v Novem mestu; Celjski grad; mestna loža v Kopru in trg pred stolnico; "Benečanka" v Piranu

Dolgi kor, slopna bazilika, dvoranska cerkev

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Kiparstvo			
Zgodnjegotsko kiparstvo (arhitekturna in prostostoječa obla plastika); mednarodni gotski slog in vpliv češke gotike (ptujskogorska in velikonedeljska skupina); poznogotski barok na Slovenskem; kamnita in lesena plastika (pomen materiala v izraznosti kiparskega dela), najpomembnejši ikonografski motivi	Poznavanje značilnosti zgodnjegotskega kiparstva; razumevanje vpetosti slovenske umetnosti okoli leta 1400 v mednarodne umetnostne tokove; razumevanje vloge materialov za likovni izraz gotskega kiparstva	Krakovska Madona; Solčavska Madona; Križani iz Pirana; Marija Zavetnica s plaščem, Rožnovenski oltar in sv. Jakob s Ptujске Gore; sv. Katarina in sv. Barbara iz Velike Nedelje; lepa Pietà iz celjske opatijske cerkve; sv. Ana Samotretja iz Gornje Radgone	Zobčasti slog, mistična križanja
Slikarstvo			
Oris razvoja gotskega slikarstva od zgodnjegotskega sloga zobčastih gub do poznogotskega sloga ostro lomljenih gub in prehoda v renesanso; glavni mojstri in njihove delavnice (Janez Aquila, Janez Ljubljanski, mojster Bolfgang, Janez iz Kastva); poslikava cerkvene zunanjščine in notranjščine; značilni ikonografski motivi; ikonografija kranjskega prezbiterja	Poznavanje razvoja gotskega slikarstva na Slovenskem in vodilnih mojstrov oziroma delavnic; poznavanje temeljnih spomenikov stenskega, tabelnega in knjižnega slikarstva; razumevanje značilnih ikonografskih motivov	Janez Aquila: freske v Turnišču; Janez Ljubljanski: freske v cerkvi Visoko nad Kureščkom; mojster Bolfgang: obok prezbiterja cerkve v Mirni ; Janez iz Kastva: freske v hrastoveljski cerkvi; freske v cerkvi sv. Primoža nad Kamnikom; prezbiterij cerkve v Suhi pri Škofji Loki; freska Svete nedelje iz Crngroba; Laibov oltar; Kranjski oltar	Mrtvaški ples, kranjski prezbiterij

4.5 Novi vek

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
4.5.1 Renesansa			
Uvod			
Družbene razmere v Evropi 15. in 16. stoletja; razcvet mestnih držav (gospodarska rast, razvoj demokracije); vodilna središča renesančne umetnosti (Firence, Rim, Benetke, Pariz, južna Nemčija in nizozemska mesta); kulturni razcvet; renesančni humanizem in krščanski humanizem; vpliv znanosti na umetnost; novo vrednotenje človeka in umetnika; iznajdba tiska in pomen tiskane knjige; uveljavitev novih umetnostnih tehnik (lesorez, bakrorez, oljno slikarstvo)	Poznavanje družbeno-zgodovinskih razmer v 15. in 16. stoletju in dejavnikov, ki so omogočili razvoj renesančne umetnosti; poznavanje vodilnih umetniških središč in novih umetnostnih tehnik; zavedanje o pomenu humanizma za novo vrednotenje človeka	Leonardo: Študija človeških proporcev po Vitruvijju; Dürer: Avtoportret iz leta 1500	Renesansa, humanizem, tiskana knjiga, mecen, uomo universale, študij človeških proporcev, matematične in atmosfere perspektive

► ZGODNJA RENESANSA

Uvod

Približno sočasen nastop renesanse v Italiji in severno od Alp (Nizozemska); različnost kulturnozgodovinskih izhodišč italijanske in severne renesanse; značilnosti severnoevropske in italijanske zgodnjerenesančne umetnosti (na severu v 15. stoletju renesansa samo v slikarstvu, v Italiji tudi v arhitekturi in kiparstvu, na severu močnejša zavezanost gotski tradiciji, v Italiji izrazit vpliv antične tradicije ...)

Zavedanje o različnih kulturnozgodovinskih izhodiščih renesanse v Italiji in na Nizozemskem; primerjava ključnih značilnosti staronizozemske in italijanske zgodnjerenesančne umetnosti

Jan van Eyck:
Arnolfinijeva zaroka;
Sandro Botticelli: Rojstvo Venere

Zgodnja renesansa

Italijanska arhitektura

Obujanje antične tradicije (študij teoretskih spisov, vpliv arheoloških najdb, povzemanje in preoblikovanje stavbnih tipov, navdihovanje pri grško-rimskem stavbnem okrasu itd.); slogovne značilnosti; nov estetski kanon (uravnoveženost, harmonični proporci, čiste oblike, preglednost, jasnost, preprostost, zmerna uporaba arhitekturne dekoracije, poudarek na idealnih geometričnih likih in njihovi skladnosti itd.); novi urbanistični načrti (funkcionalnost in celovitost, zasnova idealne stavbe in idealnega mesta); razvoj arhitekturne teorije; vodilni predstavniki renesančne arhitekture: Filippo Brunelleschi, Leon Battista Alberti, Michelozzo di Bartolomeo

Poznavanje arhitekturnih prvin, ki jih je renesansa povzela po antiki; razumevanje temeljnih slogovnih potez in značilnosti novega estetskega kanona; poznavanje osnov renesančnega urbanizma; poznavanje vodilnih predstavnikov italijanske renesančne arhitekture in njihovih najpomembnejših del

Brunelleschi: kupola florentinske stolnice, kapela Pazzi in cerkev San Lorenzo v Firencah; Alberti: palača Rucellai v Firencah, cerkev Sant' Andrea v Mantovi, Tempio Malatestiano v Riminiju; Michelozzo: palača Medici – Riccardi v Firencah

Kupola, stebni red, geometrijska načela, oživitve antičnih arhitekturnih načel

Italijansko kiparstvo

Vpliv antičnega kiparstva; raziskovanje realizma v fiziognomiji in telesu, študij anatomije, iskanje idealne lepote in uveljavljanje novega estetskega kanona (proporcionalnost, harmonična skladnost, dognanost oblik, plemenitost izraza itd.); upoštevanje zakonitosti centralne perspektive v reliefnih kompozicijah; osrednje kiperske naloge: nagrobnik, portret, konjeniški spomenik; vodilni predstavniki: Lorenzo Ghiberti, Donatello, Andrea del Verrocchio

Priznavanje odličnosti antičnega kiparstva; poznavanje slogovnih značilnosti in estetskih načel renesančnega kiparstva; poznavanje osrednjih kiperskih nalog

Ghiberti: Žrtvovanje Izaka, natečajni relief za severna vrata krstilnice v Firencah, Rajska vrata krstilnice v Firencah; **Donatello:** Prerok (Zuccone), **David,** Konjeniški spomenik Gattamelatta; Verrocchio: David, Konjeniški spomenik Bartolomea Colleoni

Fiziognomija, proporcionalnost

Italijansko slikarstvo

Novosti v oblikovanju človeške figure (anatomska pravilnost, skladnost videza in psihe, naturalizem, renesančni estetski kanon) in v kompoziciji (simetrične kompozicijske sheme); razvoj perspektive (matematične ali linearne in atmosfere) in oblikovanja slikarskega prostora; najpomembnejši ikonografski motivi (mitološke vsebine, portret, akt, sacra conversazione)

Poznavanje novosti, ki jih vpelje slikarstvo zgodnje renesanse; poznavanje najpomembnejših ikonografskih motivov

Masaccio: Davčni novič, kapela Brancacci; P. Uccello: Bitka pri San Romanu; P. della Francesca: Urbinski diptih, freske z legendo sv. Križa v prezbiteriju cerkve San Francesco v Arezzu; A. Mantegna: Mrtvi Kristus, stropna poslikava, Camera degli Sposi v Vojvodski palači v Mantovi;
S. Botticelli: Pomlad

Matematična (linearna) in atmosfere perspektiva, sacra conversazione, portretni realizem

Staronizozemsko slikarstvo

Značilnosti staronizozemskega slikarstva (vpliv gotskega naturalizma, odsotnost antične tradicije, poudarjen realizem itd.); pomen zgodnjega razcveta oljnega slikarstva, izkustvena spoznanja o atmosferi perspektivi, vsebinske posebnosti (prikriti simbolizem, žanr, zgodnja tihožitja, realistični portret); vodilni predstavniki: Jan van Eyck, Rogier van der Weyden, Hugo van der Goes

Poznavanje glavnih značilnosti staronizozemskega slikarstva; primerjava značilnosti staronizozemskega in italijanskega slikarstva zgodnje renesanse; poznavanje ključnih del iz opusa Jana van Eycka in njegovih naslednikov

Jan van Eyck: Gentski oltar, Madona kanclerja Rolina; Van der Weyden: Snemanje s križa; Van der Goes: Poklon pastirjev

Staronizozemsko slikarstvo, prikriti simbolizem

► VISOKA RENESANSA

Uvod

Vodilna vloga Italije v umetnosti visoke renesanse; nov status umetnika kot genija; renesančni umetnik kot uomo universale; vpliv Italije na umetnost severno od Alp; začetki renesančne arhitekture in kiparstva v Franciji, na Nizozemskem in v nemških deželah

Razumevanje vloge italijanske umetnosti v obdobju visoke renesanse; razumevanje novega koncepta umetnika kot genija; poznavanje vpliva Italije na razvoj renesančne umetnosti severno od Alp

Giovanni Bellini: Pala di San Zaccaria; Dürer: Štirje apostoli

Italijanska arhitektura

Nadaljevanje in nadgradnja teoretskih in praktičnih načel zgodnje renesanse; slogovne značilnosti visoke renesanse; raziskovanje antične arhitekture in njen vpliv na renesančne arhitekture; vodilni predstavniki visoko-renesančne arhitekture: Donato Bramante, Michelangelo Buonarroti

Razumevanje značilnosti visokorenesančne arhitekture; poznavanje vodilnih predstavnikov visokorenesančne arhitekture in njihovih najpomembnejših del

Bramante: Tempietto in načrt za cerkev sv. Petra v Rimu; Michelangelo: cerkev sv. Petra v Rimu, Medičejska kapela v Firencah, Kapitolski trg v Rimu

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Italijansko kiparstvo

O srednje kiparske naloge in njihov razvoj v visoki renesansi; velik vpliv arheoloških najdb (Apolon Belvederski, Laokoontova skupina) na razvoj kiparstva; izoblikovanje kulta osebnosti; vodilni predstavnik: Michelangelo Buonarroti

Poznavanje osrednjih kiparskih nalog in njihovega razvoja v visoki renesansi; poznavanje vodilnih predstavnikov in temeljnih spomenikov

Michelangelo: David, Pietà v cerkvi sv. Petra, **Mojzes**, nagrobnik za Julija II., nagrobniki v Medičejski kapeli, Sužnja

Kult osebnosti

Italijansko slikarstvo

Slogovne in vsebinske značilnosti visoke renesanse; primerjava zgodnje in visoke renesanse; posebnosti treh velikih slikarskih središč (Firence, Benetke, Rim), osebne izrazne značilnosti velikanih visoke renesanse (Leonardo da Vinci, Rafaelo Santi, Michelangelo Buonarroti, Giorgione, Tiziano Vecelli)

Poznavanje slogovnih in vsebinskih značilnosti visokorenesančnega slikarstva; prepoznavanje značilnosti florentinskega, beneškega in rimskega slikarstva; poznavanje ključnih del iz opusa Leonarda, Rafaela, Michelangela, Giorgioneja in Tiziana

Leonardo: Madona v votlini, Mona Lisa, Sv. Ana Samotretja, **Zadnja večerja**; **Rafael:** Lepa vrtnarica, **Atenska šola**, portret Leona X., Sikstinska Madona; **Michelangelo:** Tondo Doni, **Poslednja sodba in strop Sikstinske kapele**; Giovanni Bellini: Pala di San Giobbe, portret doža Loredana; Giorgione: Nevihta, Trije filozofi, Speča Venera; **Tizian:** **Assunta**, Danaja, Urbinska Venera, portret papeža Pavla III. z nečakoma

Sfumato, sacra conversazione, pala, portretni realizem, piramidalna kompozicija, skladnost razporejenosti oseb z upodobitvijo okolice

Slikarstvo severno od Alp

Dve glavni središči (Nizozemska in Nemčija); značilnosti nizozemskega in nemškega slikarstva v obdobju visoke renesanse; severnoevropski estetski ideal; naturalizem in zanimanje za fantastično; vodilni predstavniki nizozemskega slikarstva (Hieronymus Bosch, Pieter Bruegel st.) in nemškega slikarstva (Albrecht Dürer, Lucas Cranach st., Hans Holbein ml.); Dürer in razvoj renesančne grafike

Poznavanje bistvenih značilnosti nizozemskega in nemškega slikarstva; poznavanje vsebinskih posebnosti severnoevropskega slikarstva; primerjava značilnosti severnoevropskega in italijanskega renesančnega slikarstva; poznavanje ključnih del iz Boschevega in Dürerjevega opusa

Bosch: Seneni voz, Vrt naslad; Pieter Bruegel st.: Kmečka svatba, Vrnitev lovcev; Dürer: Dvanajstletni Jezus med pismouki, bakrorez Vitez, smrt in hudič, lesorez Štirje apokaliptični jezdeci; Cranach st.: Venera; Holbein ml.: Portret Erazma Rotterdamskega, Ambasadorja

Triptih

► POZNA RENESANSA

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (politična, verska in intelektualna kriza v Evropi); heterogenost umetniškega ustvarjanja; manierizem kot prevladujoči izraz pozne renesanse; poznorenesančni klasicizem; dvorna umetnost; intelektualizacija umetniške ustvarjalnosti; Michelangelov pomen za umetnost pozne renesanse

Razumevanje umetnosti pozne renesanse kot heterogenega umetnostnega obdobja; poznavanje značilnosti manierizma kot prevladujočega sloga; razumevanje Michelangelovega pomena za umetnost pozne renesanse

Michelangelo: Pietà Rondanini; Parmigianino: Madona z dolgim vratom

Maniera, manierizem, poznorenesančni klasicizem

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Arhitektura

Nadaljevanje in izpopolnitev klasične tradicije visoke renesanse (Andrea Palladio, paladijanski klasicizem); pomen Palladia za nadaljnji razvoj arhitekture v Zahodni Evropi; iskanje novih, neklasičnih arhitekturnih rešitev (manieristična arhitektura in njene značilnosti)

Poznavanje značilnosti paladijanskega klasicizma; poznavanje značilnosti manieristične arhitekture

Palladio: Vila Rotonda, cerkev San Giorgio Maggiore v Benetkah; Vasari: palača Uffizi; dvorišče palače Pitti v Firencah; preddverje Medičejske knjižnice v Firencah

Paladijanski klasicizem

Kiparstvo

Manierizem kot prevladujoči izraz v kiparstvu pozne renesanse; oblikovne in vsebinske značilnosti manierističnega kiparstva; Michelangelov pomen za razvoj manierističnega kiparstva; manieristično oblikovanje v umetni obrti; vodilna predstavnik: Giambologna, Benvenuto Cellini

Poznavanje značilnosti manierističnega kiparstva; razumevanje Michelangelovega pomena za razvoj manierističnega kiparstva

Giambologna: Ugrabitev Sabink, **Merkur**; Cellini: Perzej z Meduzino glavo, Solnica za Franca I.

Figura serpentinata

Slikarstvo

Prevlada manierističnih slogovnih prvin v slikarstvu pozne renesanse; kompozicijske, likovne in vsebinske novosti manierističnega slikarstva (beg v prostor, bolonjski kvadraturisti, spiralno gibanje, nenaravni telesni proporci, sprememba kolorita, mitologizirane osebne zgodbe) vodilni predstavniki: Parmigianino, Rosso Fiorentino, Jacopo da Pontormo, Agnolo Bronzino, Jacopo Tintoretto, El Greco

Razumevanje kompozicijskih, likovnih in vsebinskih novosti v slikarstvu; poznavanje vodilnih predstavnikov in njihovih najpomembnejših del

Fiorentino: Snemanje s križa; Pontormo: Polaganje v grob; Bronzino: Alegorija ljubezni, Portret Eleonore Toledske s sinom; Tintoretto: Zadnja večerja, Odkritje trupla sv. Marka; El Greco: Pogreb grofa Orgaza, Laokoontova skupina pred Toledom

Beg v prostor, spiralno gibanje, mitologizirana osebna zgodba, kvadraturisti

► RENESANSA NA SLOVENSKEM

Arhitektura

Značilnosti renesančne arhitekture na Slovenskem (severnoevropski in italijanski vpliv, regionalna odvisnost); najpomembnejši tipi profane arhitekture (renesančni grad, mestna hiša, mestna palača); renesančne prvine v sakralni arhitekturi (pojmovanje prostora, arhitekturna dekoracija itd.)

Razumevanje regionalne odvisnosti renesančne arhitekture na Slovenskem; poznavanje ključnih tipov profane arhitekture in renesančnih prvin v sakralni arhitekturi

Grad Krumperk; grad Brežice; Mestna hiša (rotovž) v Mariboru; vrata Muda v Kopru

Mestna hiša, mestna palača

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Kiparstvo

Značilnosti renesančne plastike na Slovenskem; zasnova in izvedba renesančnih načel v reliefu; razvoj nagrobnikov; zametki zlatih oltarjev

Poznavanje značilnosti renesančnega kiparstva na Slovenskem in razvoja nagrobnikov

Osbold Kittel: nagrobnik Krištofa Ravbarja in Andrejev oltar v cerkvi v Gornjem Gradu

Protestantizem

Slikarstvo

Italijanski in severnoevropski vplivi v slovenskem renesančnem slikarstvu; zavezanost gotski tradiciji in prehod iz pozne gotike v renesanso; pozna renesansa in prehod v barok; pomen renesančnih ilustriranih tiskov

Poznavanje posebnosti slovenskega renesančnega slikarstva, vpetega med dolgoživo tradicijo gotike in zgodnjim barokom; zavest o pomenu zgodnjih tiskov na Slovenskem

Freske v cerkvi sv. Primoža nad Kamnikom; Lutrovska klet v Sevnici; **Celjski strop**; naslovnica Dalmatinove biblije

Zgodnji tiski

4.5.2 Barok

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (absolutizem, verska obnova, zmaga katoliške Cerkve); središča baročne ustvarjalnosti; razlike v umetnosti Italije, Španije, Francije, Nemčije ter Flamske in Holandije; celostna umetnina; monumentalnost in razgibanost; raznovrstnost baročne umetnosti (od iluzionizma do klasicizma); preseganje meja posameznih zvrsti likovne umetnosti

Razumevanje ključnih razmer za nastanek in razvoj baročne umetnosti; poznavanje geografske razprostranjenosti in časovne razsežnosti baročne umetnosti; poznavanje in razumevanje glavnih značilnosti baročne umetnosti v različnih deželah

J. L. Mansart in Le Brun: Zrcalna galerija dvorca Versailles; Bernini: Trg sv. Petra, Vatikan

Barok, protireformacija, jezuiti, dinamika, celostna umetnina

Arhitektura

Prostorska reforma in nova urbanistična zasnova Rima pod papežem Sikstom V.; rimska baročna arhitektura kot znamenje papeške moči in protireformacije; Il Gesù kot prototip jezuitske cerkvene arhitekture; dvorec kot izraz politične propagande absolutističnega vladarja; baročni park: podreditev narave v okviru arhitekture; vpliv italijanskega baroka na razvoj baročne arhitekture severno od Alp; vodilna predstavnik: Francesco Borromini in Giovanni Lorenzo Bernini

Razumevanje prostorskih in konstrukcijskih novosti baročne arhitekture; poznavanje glavnih organizacijskih in konstrukcijskih značilnosti sakralne arhitekture; poznavanje glavnih predstavnikov rimskega baroka in njihovega vpliva na razvoj arhitekture severno od Alp; razumevanje politične in propagandne vloge baročnega dvorca; razumevanje novega razmerja med naravo in arhitekturo

G. Vignola in G. della Porta: Il Gesù, Rim; Bernini: Sant' Andrea al Quirinale, Rim; Borromini: S. Carlo in Sant' Agnese, Rim; L. le Vau in J. L. Mansart: dvorec Versailles; J. F. von Erlach: dvorec Schönbrunn in sv. Karel Boromejski, Dunaj

Ovalni prostor, valujoča stena, svetlobna nasprotja, kupola

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Kiparstvo			
Arhitekturna plastika (oprema kapel, oltarji, nagrobniki); samostojna plastika; kiparska oprema vodnjakov; kompozicijske novosti (razgibanost, sukanje v prostoru, svetlobni kontrasti); upodabljanje telesnega in duševnega napora; umetnoobrtni izdelki (zlatarstvo, tapiserija) in njihova vloga v okviru celostne umetnine; vodilni predstavnik: Giovanni Lorenzo Bernini	Poznavanje glavnih zvrsti baročnega kiparstva in njihovih značilnosti; razumevanje pomena kiparske opreme v okviru arhitekture; poznavanje pomena in vpliva Berninijevih del; poznavanje glavnih zvrsti oblikovanja in njihove vloge	Bernini: Apolon in Dafne, David, Zamaknjenje sv. Terezije , Prestol sv. Petra, portret kardinala Scipiona Borgheseja, nagrobnik papeža Urbana VIII. in Vodnjak štirih rek	
Slikarstvo			
Italijansko iluzionistično stensko slikarstvo (sakralno in posvetno); slikarske akademije; nova vloga svetlobe; tehnične in slogovne novosti (živost barv, razblinjanje obrisov, slikovitost); ikonografske in motivne novosti (povečana priljubljenost mitoloških tem in novi moralni poudarki, novi verski motivi in krščanske posebitve: božja Previdnost, Modrost); vodilni predstavnik: Michelangelo Merisi da Caravaggio	Poznavanje razvoja italijanskega iluzionističnega slikarstva; razumevanje pomena slikarskih akademij; razumevanje novega pomena svetlobe v Caravaggievih delih	A. Pozzo: Apoteoza sv. Ignacija Loyolskega, cerkev sv. Ignacija, Rim; P. da Cortona: Slava vlade Urbana VIII., Palazzo Barberini, Rim; A. Carracci: poslikava stropa, Palazzo Farnese, Rim; Caravaggio: Poklicanje sv. Mateja , Bakhos, Kristus v Emavsu	Iluzionizem, apoteoza, chiaroscuro
Značilnosti flamskega slikarstva; vodilni predstavnik: Peter Paul Rubens	Poznavanje glavnih značilnosti flamskega slikarstva	Rubens: Poroka Marije Medičejske, Ugrabljenje Levkipovih hčera in Avtoportret z Isabelo Brandt, Parisova sodba	Oltarna slika, križev pot
Vsebinske posebnosti holandskega slikarstva (žanr, tihožitje, portret); priljubljenost skupinskih portretov na Holandskem; vodilni predstavnik: Rembrandt van Rijn	Poznavanje glavnih značilnosti in avtorjev holandskega slikarstva; razumevanje razlik med flamskim in holandskim baročnim slikarstvom (katolištvo in protestantizem)	Rembrandt: Nočna straža , Anatomija dr. Tulpa, Avtoportret, Stogoldinarski list; F. Hals: Regentinje zavetišča za starce v Haarlemu; J. Vermeer: Dekle, ki bere pismo, Mlekarica, Pogled na Delft, Umetnikov atelje	Skupinski portret, marina, veduta, interier
Značilnosti španskega slikarstva; razširjenost in pomen nabožnih podob v Španiji; vodilni predstavnik: Diego Velázquez	Poznavanje glavnih značilnosti in predstavnikov španskega baročnega slikarstva	Velázquez: Pivci, Las Meninas , Las Lanzas; E. Murillo: Brezmadežna, Beraček; F. de Zurbarán: Tihožitje s pomarančami	Zgodovinsko slikarstvo, žanr iz španskega predmestja, tihožitja
Značilnosti francoskega slikarstva; velik pomen zgodovinskega in krajinskega slikarstva v Franciji	Poznavanje glavnih značilnosti francoskega baročnega slikarstva in posebnega pomena krajine v francoskem slikarstvu	N. Poussin: Et in Arcadia Ego; C. Lorrain: Vkrcanje sv. Pavla	Arkadijska oziroma herojska krajina

► BAROK NA SLOVENSKEM

Uvod

Časovna opredelitev obdobja; pomen katoliške verske prenovne; ustanovitve, vloga in pomen Academie operosorum; Ljubljana kot žarišče baroka na Slovenskem; italijanski in srednjeevropski umetnostni vplivi; barok kot najpomembnejše in najplodnejše umetnostno obdobje po gotiki; izstop slovenskega umetnika iz anonimnosti in njegova uveljavitev v družbi

Poznavanje časovnega okvira obdobja; predstavitev prehoda v barok v povezavi s katoliško versko prenovno; poznavanje vloge in pomena Academie operosorum za razmah baroka na Slovenskem; poznavanje vloge Ljubljane kot žarišča baročne umetnosti; poznavanje baroka kot najpomembnejšega in najplodnejšega umetnostnega obdobja po gotiki

A. Pozzo: stolnica v Ljubljani (zunanjščina, notranjost); J. Hoffer: romarska cerkev na Sladki Gori (zunanjščina, notranjost)

Academia operosorum

Arhitektura

Prehod v barok sprva v cerkveni arhitekturi; uveljavitev jezuitskega arhitekturnega tlorisa in razširjenost centralnega tlorisa; bistvene značilnosti in razlike med kranjskim (italijanski vplivi) in štajerskim barokom (srednjeevropski vplivi); ljubljanska baročna arhitektura kot vrh baročne arhitekture pri nas; razmah profane arhitekture (palače, dvorci); uveljavitev domačih stavbarjev (Gregor Maček)

Poznavanje tipov jezuitskega tlorisa in centralnega tlorisa; predstavitev arhitekturnih značilnosti in razlik kranjskega in štajerskega baroka; poznavanje ljubljanske baročne arhitekture; predstavitev značilnosti profane arhitekture; zavest o uveljavitvi domačih mojstrov

Romarska cerkev v Novi Štifti; kapela sv. Frančiška Ksaverija pri cerkvi sv. Jakoba, Ljubljana; D. Rossi: križevniška cerkev v Ljubljani; C. Martinuzzi: uršulinska cerkev v Ljubljani; mestna hiša v Ljubljani; C. Zulliani: Schweigerjeva hiša v Ljubljani; M. Perski: cerkev v Gornjem Gradu; cerkev sv. Ane, Tunjice; dvorci: Zemono, Dornava, Štatenberg

Baročna Ljubljana

Kiparstvo

Razvoj zlatih oltarjev; regionalna zaznamovanost kiparstva na Slovenskem; navezava na italijanska izhodišča; uveljavitev beneško šolanih kiparjev v Ljubljani; vloga in kiparski opus Francesca Robba v Ljubljani; značilnosti štajerskega baroka (navezava na avstrijska izhodišča), družina Straub in njeno delovanje

Poznavanje značilnosti zlatih oltarjev; opredelitev regionalne odvisnosti kiparstva na Slovenskem; predstavitev značilnosti italijansko vplivanega kiparstva; poznavanje opusa F. Robba; predstavitev značilnosti štajerskega baroka in poznavanje dela Jožefa Strauba

J. Plumenberger: veliki oltar na Muljavi; A. Putti: Emonske škofje, portal semeniške knjižnice, Ljubljana; J. Contieri: Črni kralj in bela kraljica (Afrika in Evropa); **Robba**: veliki oltar cerkve sv. Jakoba, Ljubljana, veliki oltar uršulinske cerkve, Ljubljana; oltar sv. Rešnjega telesa, ljubljanska stolnica, **Vodnjak treh kranjskih rek**, Ljubljana; Jožef Straub: kužno znamenje, Maribor; Sv. Zaharija; J. Holzinger: veliki oltar v Kamnici pri Mariboru

Zlati oltar

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Slikarstvo

Razvoj vzporeden z arhitekturo in kiparstvom; vplivi iz Italije in Srednje Evrope; tabelno in monumentalno stensko slikarstvo; baročni stropni iluzionizem v profani arhitekturi (mitološke vsebine); Giulio Quaglio in iluzionistično slikarstvo cerkvenih notranjščin; naslikani arhitekturni okviri za oltarje; ljubljanski krog štirih slikarjev: Valentin Metzinger, Fortunat Bergant, Franc Jelovšek, Anton Cebej; predstavitev slikarjev, njihovih značilnosti in del

Opredelitev zvrsti, vplivov in motivov baročnega slikarstva; poznavanje profanega stropnega iluzionističnega slikarstva z mitološkimi poslikavami; poznavanje sakralnih poslikav s Quagliem in njegovo vlogo v razvoju stropnega iluzionizma; poznavanje štirih slikarjev ljubljanskega kroga (Metzinger, Bergant, Jelovšek, Cebej) in značilnosti njihovega slikarstva

Almanach: Veselo omizje; strop viteške dvorane brežiškega gradu; J. C. Waginger: Heraklejeva apoteoza, Dornava; Quaglio: Apoteoza sv. Nikolaja, ljubljanska stolnica, Alegorija teologije, strop semeniške knjižnice; Jelovšek: Sveta Družina, poslikava kupole cerkve na Sladki Gori; Metzinger: Apoteoza Frančiška Saleškega; Bergant: Portret Daniela barona Erberga, Portret Ane Marije Erberg, Križev pot, Stična; Cebej: Sv. Florijan

4.5.3 Rokoko

Uvod

Umetnostni slog 18. stoletja, ki se razvije v Franciji, vidneje uveljavi v Nemčiji, Avstriji in Benetkah; rokoko kot zadnja stopnja baroka; nagnjenje do dekorativnosti; uporaba značilne ornamentike nepravilnih oblik (motiv školjke, rocaille); lahkotnost, igrivost, rafiniranost, gracioznost, moda eksotičnih motivov in predmetov

Razumevanje rokokoja kot sklepne stopnje baročne umetnosti, ki se razvije v Franciji; poznavanje glavnih značilnosti rokokojske umetnosti

Watteau: Vkrcanje za otok Kitero Rokoko

Arhitektura

V nemških in avstrijskih deželah uveljavitev v monumentalni posvetni in cerkveni arhitekturi, ki je povezana z okolico (parki, vodne površine); v Franciji in večini drugih evropskih držav se izrazi predvsem v notranji opremi

Zavest o značilnostih avstrijskega in nemškega rokokoja; razumevanje oblikovanja interierja kot ključne rokokojske arhitekturne naloge; poznavanje dekorativnih značilnosti in rokokojske ornamentike

G. Bofrand: Princesin salon v Hôtel de Soubise; D. Zimmermann: cerkev v Wiesu

Školjčni motiv, rocaille

Kiparstvo

Dekoratívna vloga kiparstva; pomen drobne plastike, posebno porcelana

Poznavanje dekorativne vloge kiparstva in uveljavitev porcelana

F. A. Bustelli: porcelanaste figurice comedie dell'arte Porcelan

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Slikarstvo

Značilnosti francoskega rokokojskega slikarstva (školjčni motiv, drobljenost, valovitost oblik, poseben kolorit) in priljubljeni motivi (krajina, mitološki prizori, galantni prizori, aristokratski in meščanski portret); italijansko rokokojsko slikarstvo, raziskovanje svetlobe (razkrajanje obrisov) in priljubljeni motivi (vedute, marine); družbena kritika angleškega slikarstva; vodilni predstavniki: Jean-Antoine Watteau, Jean-Honoré Fragonard, François Boucher, Giambattista Tiepolo, Antonio Canaletto, Willam Hogarth

Poznavanje glavnih značilnosti in motivov francoskega rokokojskega slikarstva; poznavanje glavnih značilnosti italijanskega rokokojskega slikarstva in pomena njegovega raziskovanja svetlobe; razumevanje pomena družbenokritične razsežnosti angleškega slikarstva za nadaljnji razvoj

Watteau: Gilles; Fragonard: Gugalnica; Boucher: Počivajoče dekle, Madame de Pompadour; Tiepolo: Personifikacija Amerike, knezoškofijska palača v Würzburgu; Canaletto: Pogled na sv. Marka in Doževu palačo; Hogarth: Mariage à la Mode

Galantne teme (fêtes galantes)

► ROKOKO NA SLOVENSKEM

Rokokojski vpliv na Slovenskem ni močan, vidneje se uveljavi v dekoraciji posamezne notranjščine

Poznavanje uveljavitve rokokoja na Slovenskem v dekoraciji posamezne notranjščine

Romarska cerkev sv. Roka nad Šmarjem pri Jelšah; stopnišče in kapela v Gruberjevi palači v Ljubljani; stopnišče mariborskega gradu

Štuk

4.6 Umetnost 19. in 20. stoletja

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

4.6.1 Neoklasicizem

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih okoliščin (vpliv idej francoskega razsvetljenstva; francoska revolucija; Napoleonov vzpon in njegova osvajanja; nova arheološka odkritja, razvoj akademizma in historizma)

Razumevanje in ločevanje pojmov klasika, klasicizem in neoklasicizem; razumevanje vpliva arheoloških odkritij in umetnostne teorije na likovno umetnost; razumevanje razvoja akademizma in historizma

J. G. Sofflot: Panteon, Pariz; Canova: Napoleon Bonaparte

Klasika, klasicizem, neoklasicizem, francosko razsvetljenje, akademizem, historizem

Arhitektura

Splošne slogovne značilnosti neoklasicistične arhitekture; obnavljanje motivov in oblik antične umetnosti; uveljavitev obsežnih perspektivnih zasnov v urbanizmu; poznavanje empira in njegove vloge v notranji dekoraciji

Poznavanje slogovnih značilnosti neoklasicistične arhitekture; razumevanje vpliva in povzemanja antičnega arhitekturnega jezika

K. G. Langhans: Brandenburška vrata, Berlin; Vignon in drugi: La Madeleine, Pariz; C. Percier in L. Fontaine: Slavolok zmage, Pariz; K. F. Schinkel: Stari muzej, Berlin

Empir

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Kiparstvo

Slogovne in motivne značilnosti neoklasicističnega kiparstva; zgledovanje po klasični antiki; neoklasicistični estetski kanon; poglobljena vsebinska obravnava antične mitologije; vodilni predstavnik: Antonio Canova

Poznavanje splošnih slogovnih in vsebinskih značilnosti neoklasicističnega kiparstva; razumevanje vloge in pomena klasične antike (slogovno in vsebinsko) za neoklasicistično kiparstvo

Canova: Amor in Psihe, Paolina Borghese, Sokratova smrt (relief)

Slikarstvo

Splošne slogovne značilnosti neoklasicističnega slikarstva; poudarjena sporočilnost, vezana na antično moralo in etiko; zgodovinski motivi; vodilni predstavnik: Jacques Louis David

Poznavanje slogovnih značilnosti neoklasicističnega slikarstva; prepoznavanje novih vsebin umetniških del, vezanih na sočasne zgodovinske dogodke in moralno poučne motive iz antične zgodovine, književnosti in mitologije

David: Prisega Horacijev, Umorjeni Marat, Kronanje Jožefine, Napoleon na Prelazu sv. Bernarda; A. D. Ingres: Velika odaliska

► NEOKLASICIZEM NA SLOVENSKEM

Arhitektura

Nadaljevanje močne navezanosti na baročno tradicijo; manj izrazito uveljavljanje klasicističnih slogovnih značilnosti na Slovenskem

Razumevanje specifičnih razmer, ki onemogočajo širši razvoj neoklasicizma na Slovenskem; prepoznavanje posameznih slogovnih značilnosti neoklasicističnega arhitekturnega jezika

F. Coconi: fasada Souvanove hiše v Ljubljani; vrtna paviljona graščine Dol pri Ljubljani; N. Pertsch: paviljon Tempelj, Rogaška Slatina

Slikarstvo

Slogovne prvine klasicizma v slikarstvu lokalnih delavnic na Slovenskem; Franc Kavčič in njegova vloga neoklasicističnega slikarja na Dunaju

Poznavanje najpomembnejših Kavčičevih del; zavest o njegovi vlogi profesorja na dunajski akademiji

Kavčič: Fokion z ženo in bogato Jonko, Salomonova sodba

4.6.2 Zgodovinski (historični) slogi v arhitekturi

Zanimanje za preteklost, povezano s prebujeno narodno zavestjo; zgledovanje po zgodovinskih slogih; posnemanje slogovnih značilnosti iz preteklosti (neoromanika, neogotika, neorenesansa, neobarok) ob uporabi novih gradbenih tehnologij

Poznavanje značilnosti zgodovinskih slogov; razumevanje povezave med zanimanjem za preteklost in uporabo prvin v zgodovinskih slogih; prepoznavanje neoslogov; zavest o tem, da pri izbiri neosloga odloča njegov simbolni značaj; poznavanje uporabe novih tehničnih dosežkov in materialov pri gradnji stavb

C. Garnier: Opera v Parizu; Riedel-Dollmann: grad Neuschwanstein, Bavarska; C. Barry: londonski parlament; H. von Ferstel: Votivna cerkev, Dunaj

Historicizem, historični slogi, eklekticizem, psevdoslogi, neoslogi

► HISTORIČNI SLOGI NA SLOVENSKEM

Historicizem na Slovenskem

Opredeľuje politična povezanost z avstro-ogrsko monarhijo

Razumevanje uveljavitve zgodovinskih slogov v avstro-ogrski monarhiji in naslon na domače tradicije

G. Pascoli: fasada frančiškanske cerkve v Novem mestu; J. Hrasky: Deželno gledališče v Ljubljani (zdaj Opera); L. Theyer: Filipov dvorec in Kresija v Ljubljani

4.6.3 Inženirska arhitektura

Vpliv in posledice industrijske revolucije in novih tehnologij na arhitekturo; pojav novih gradbenih konstrukcij, ki prodirajo v jedro arhitekture in prevzemajo vse vidnejšo estetsko vlogo; nove gradbene naloge; vloga in pomen Združenih držav za razvoj nebotičniške gradnje

Razumevanje povezanosti industrijske revolucije, novih tehnologij, konstrukcij in številnih gradbenih nalog na izoblikovanje inženirske arhitekture (železniške postaje, razstaviščne stavbe, objekti za velike razstave); poznavanje razvoja nebotičnikov in začetkov funkcionalne gradnje

J. Paxton: Kristalna palača, London; G. Eiffel: Eifflov stolp, Pariz; L. Sullivan: Wainwrightov nebotičnik, St. Louis, Missouri

Industrijska gradnja, inženirske konstrukcije, nebotičnik, funkcionalna gradnja

4.6.4 Romantika

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih razmer (konec Napoleonove dobe, obnove francoske monarhije, nacionalna gibanja, grške vojne s Turki; umetnik v 19. stoletju ustvarja dela zase in iz lastne pobude; začetek dobe razstav in časopisne umetniške kritike); romantika kot stanje duha, jedro romantike pomeni revolucionarno, bolj neposredno razumevanje sveta in človeka, pristnejši stik z naravo in z globinami posameznikove duševnosti; romantika zavestno išče nove vsebine (narava, zagledanost v preteklost, eksotika, literatura) in nov likovni izraz (ustvarjalna subjektivnost)

Poznavanje ključnih kulturnozgodovinskih sprememb v družbi; razumevanje, da romantika v likovni umetnosti ni enovit pojav, je izraz »romantičnega razpoloženja«; poznavanje najpomembnejših vsebinskih in oblikovnih značilnosti romantike; razumevanje, da namesto razumskosti in moralno-didaktičnih vsebin prevladujejo čustvenost, poetika in osebne občuteni odnos do lepega

Friedrich: Popotnik nad zamegljeno pokrajino; **Delacroix:** **Sardanapalova smrt**

Romantika, individualizem, krajinarstvo

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Slikarstvo			
Odvisnost romantičnega slikarstva od nacionalnih tradicij; vpetost francoske romantike v družbeno dogajanje; literarni in zgodovinski motivi romantičnega slikarstva; romantično doživetje krajine in sublimno slikarstvo; vloga akvarela za razvoj angleškega krajinarstva; vodilni predstavniki: Théodore Géricault, Eugène Delacroix, Caspar David Friedrich, William Turner, John Constable; Francisco Goya kot vizionar moderne umetnosti	Zavedanje nacionalne odvisnosti romantičnega slikarstva; poznavanje francoske dramatične slikovitosti, zavezanosti sočasnemu dogajanju, zgodovinskim in literarnim motivom; predstavitev metafizične razsežnosti krajine in njene simbolne pomenljivosti; razumevanje vloge in pomena akvarela za razvoj romantične krajine; poznavanje revolucionarnih novosti Goyevega slikarstva	Géricault: Splav ladje Meduza; Delacroix: Svoboda vodi ljudstvo, Alžirke; Friedrich: Menih na morski obali; Constable: Seneni voz; Turner: Dež, para in hitrost, Snežni vihar na morju; Goya: Gola Maja, Portret Karla IV. in njegove družine, 3. maj 1808: streljanje upornikov, Grozote vojne (jedkanica)	Sublimno slikarstvo, metafizika, eksotičnost, dramatičnost
Kiparstvo			
Slogovne in vsebinske značilnosti romantičnega kiparstva	Poznavanje novih vsebin romantičnega kiparstva v tradiciji baročne plastike	F. Rude: Odhod prostovoljcev iz leta 1792 (marseljeza)	

► ROMANTIKA IN BIDERMAJER NA SLOVENSLEM

Uvod

Vpliv družbeno-zgodovinskih razmer na uveljavitev bidermajerja kot značilne meščanske kulture v razmerah po dunajskem kongresu; romantika na Slovenskem bolj kot spremljava, kot sestavni vsebinski del (čustveni poudarek ali razpoloženski nadih)	Razumevanje in poznavanje razlogov za uveljavitev bidermajerja kot značilne srednjeevropske meščanske kulture; poznavanje bidermajerja kot kulturnozgodovinskega pojma, ki ponazarja odnos do življenja	Pernhart: Klanško jezero v nevihti; Tominc: Družina dr. Frušiča	Bidermajer, meščanski portret, romantična krajina
---	---	---	---

Slikarstvo

Vsebinske in slogovne značilnosti bidermajerja na Slovenskem; uveljavitev meščanskega portreta z vsemi detajli noše, okrasa, meščanskega udobja in etikete (vodilni predstavniki: Matevž Langus, Mihael Stroj in Jožef Tominc); vzpon krajinarstva kot popotne topografske vedute (vodilna predstavnika: Marko Pernhart in Anton Karinger)	Predstavitev vsebinskih in slogovnih značilnosti meščanskega portreta; poznavanje vzpona krajinarstva kot meščanske interpretacije naravnih vrednot in domovinskega čustva	Langus: Ljubljanski trgovec Hohn; Tominc: Avtoportret, Družina Mosconovih, Podoba očeta; Stroj: Luiza Pesjakova; Pernhart: Panorama s Stola; Karinger: Triglav iz Bohinja	Topografska veduta
--	--	---	--------------------

4.6.5 Realizem

Uvod

Oris kulturnozgodovinskih okoliščin, ki vplivajo na začetek realizma (hiter razvoj eksaktnih, naravoslovnih in tehničnih znanosti, ki se kažejo v filozofskem materializmu in življenjskem pozitivizmu, industrijska revolucija in njene posledice); realizem kot čimbolj objektivno prikazovanje resničnosti; novi socialni motivi (mestna in podeželska revščina)

Poznavanje kulturnozgodovinskih okoliščin, ki vplivajo na nastop realizma; predstavitev realizma kot smeri, ki poskuša podobo vsakdanje resničnosti prikazati čimbolj objektivno; razložiti osredotočenost slikarjev na sodobnost

Courbet: Pogreb v Ornansu; Millet: Paberkoyalke

Realizem, naturalizem

Slikarstvo

Splošne slogovne in vsebinske značilnosti realizma; politični aktivizem in zavzetost umetnikov; zapisovanje resničnosti brez razkazovanja čustev; povečevanje težaškega dela in malega človeka v slikarstvu; začetek plenerizma v barbizonski šoli; vodilni predstavniki: Honoré Daumier, Gustave Courbet, Jean-François Millet

Poznavanje družbenokritične drže in aktivizma slikarjev; razumevanje neposrednega slikanja resničnosti brez razkazovanja čustev; predstavitev novega motivnega sveta realizma: kmet, delavec, mesto, svet dela; poznavanje začetkov in posledic slikanja na prostem

Daumier: V vagonu tretjega razreda, Ulica Transnonain (litografija); Courbet: Slikarjev atelje; Millet: Avemarija; C. Corot: Most v Nantesu

Litografija, karikatura, pariški salon, barbizonska šola, plenerizem, socialni žanr

► REALIZEM NA SLOVENSKEM

Uvod

Uveljavitev smeri v ozkem umetnostnem krogu, brez ustreznega domačega družbenega zaledja; opozorilo na evropska umetnostna središča, kjer so se slovenski umetniki ustalili in delali (München, Pariz)

Razumevanje razlogov za delovanje slovenskih umetnikov v tujini

Jurij Šubic: Pred lovom; **Ivana Kobilca: Poletje**

Slikarstvo

Temeljne slogovne in vsebinske značilnosti realizma na Slovenskem; realizem v portretnem slikarstvu (vodilna predstavnik: Janez Šubic, Ivana Kobilca); žanrske in atmosferske krajinske študije (vodilni predstavnik: Jurij Šubic); realistični interierji s poudarjeno psihologizacijo (Jožef Petkovšek); vloga in načela münchenske zasebne slikarske šole Antona Ažbeta

Predstavitev značilnosti slovenskega realizma pri posameznih avtorjih; védenje, da se slovenski realisti izražajo predvsem z življenjsko neposrednostjo, s sproščeno izrabo barv in svetlobe, v portretih pa iščejo osebne poteze portretirancev in njihova duševna razpoloženja; poznavanje začetkov uporabe fotografije v slikarstvu

Janez Šubic: Podoba očeta; Jurij Šubic: Portret dr. Ivana Tavčarja; Petkovšek: Doma; Ažbe: Zamorka, Pevska vaja; Kobilca: Kofetarica, Otroci v travi; F. Vesel: Likarice

Ažbetova slikarska šola, atmosferske krajinske študije

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Kiparstvo okoli leta 1900			
Uveljavljanje realizma v kiparstvu; vezanost na akademizem ali historizem	Poznavanje portretov kulturnih delavcev, narejenih v tem obdobju	A. Gangl: spomenik Valentinu Vodniku; I. Zajec: spomenik F. Prešernu	Akademizem

4.6.6 Impresionizem

Uvod

Impresionizem kot nov način izražanja, ki se na uradnih razstavah akademske umetnosti ne more uveljaviti; Salon zavrnjenih leta 1863, prva razstava impresionistov leta 1874 kot alternativni načini razstavljanja; vsebinsko obračanje impresionizma k »heroizmu vsakdanjega življenja« (kavarne, zabave, praznovanja, sprehodi); obravnavanje krajinskega motiva kot čistega vizualnega vtisa

Razumevanje skupnega namena umetnikov, da se izrazijo zunaj zaprtega okolja uradno uveljavljene umetnosti; poznavanje novega načina izražanja, odmaknjene od literarnosti in simbolike, tradicionalnih pravil; razumevanje, da impresionizmu ni le za zvesto predstavljanje narave, temveč poskuša ujeti nenehno gibajočo se stvarnost

Manet: Zajtrk na travi;
Monet: Impresija: sončni vzhod

Salon zavrnjenih, impresija, impresionizem, neposredni vidni vtis

Slikarstvo

Splošne slogovne in vsebinske značilnosti impresionističnega slikarstva; slikanje na prostem, ki sledi svetlobnim in atmosferskim spremembam; novosti v tehniki; uveljavitev načela čistih barv; nov motivni svet; Édouard Manet kot inovator, »učitelj« in spremljevalec impresionistov; vodilni predstavniki: Claude Monet, Auguste Renoir, Edgar Degas

Predstavitev slikarstva na prostem in s tem povezanih sprememb v razumevanju barve, svetlobe, motiva; poznavanje Manetove vloge kot sodobnika (spremljevalca) impresionistov; poznavanje vodilnih predstavnikov impresionizma in značilnosti njihovega slikarstva

Manet: Olimpija, Bar v Folies-Bergeres; Monet: Postaja Saint-Lazare, Lokvanji; Renoir: Gugalnica, Le Moulin de la Galette, Zajtrk veslačev; Degas: Absint, Priklon

► IMPRESIONIZEM NA SLOVENSKEM

Uvod

Slovenski impresionizem kot pozni odmev francoskega impresionizma in kot specifična oblika evropskega postimpresionizma; impresionizem kot nastop modernizma na Slovenskem; impresionizem v fotografiji; prve javne muzejske in galerijske zbirke

Ovrednotenje specifičnega mesta slovenskega impresionizma v Evropi; predstavitev impresionizma kot prvega modernega likovnega gibanja na Slovenskem; poznavanje vloge fotografije in pomena Avgusta Bertholda; poznavanje prvih javnih muzejev in galerij

Grohar: Pomlad;
Jakopič: Breze v jeseni

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Slikarstvo			
Slogovne in vsebinske značilnosti slovenskega impresionizma; poudarjena osebna izpovedna nota; osredotočenost na lirično krajino (značilna »štimumga«); vodilni predstavniki: Ivan Grohar, Rihard Jakopič, Matija Jama, Matej Sternen	Opredelitev vsebinskih in slogovnih značilnosti slovenskega impresionizma; poznavanje posebnih značilnosti vsakega od štirih vodilnih predstavnikov slovenskega impresionizma in njihov osebni razvoj	Grohar: Macesen, Sejalec, Črednik; Jakopič: Križanke v jeseni, Sava, Slepec; Jama: Vas v zimi, Most čez Dobro, Vrbe; Sternen: Rdeči parazol, Na divanu, Ležeči akt	»Štimumga«

4.6.7 Postimpresionizem

Uvod

Slogovno heterogeno obdobje, ki mu je skupna želja po raziskovanju posameznih vidikov impresionizma in težnja po vsebinsko bogatejši in intelektualnejši umetnosti; izhodišče za umetnostne smeri ekspresionizma, nadrealizma in abstrakcije; opaznost umetnikov z izvornim osebnim izrazom; vpliv neevropskih kultur na umetniško ustvarjalnost	Razumevanje postimpresionizma kot heterogenega obdobja, ko umetniki raziskujejo posamezne vidike impresionizma; prepoznavanje novih intelektualnih pobud; zavest o medkulturnih vplivih	Cézanne: Velike kopalke; Gauguin: Rumeni Kristus	Postimpresionizem
--	---	--	-------------------

Slikarstvo

Predstavitev posameznih osebnosti in značilnosti njihove umetniške govornice: Cézannovo raziskovanje stvarnosti in njegov vpliv na umetnost 20. stoletja; van Goghovo osebno doživetost slikarstvo; slogovne in vsebinske novosti Gauguinove umetnosti; Georges Seurat in raziskovanje barve; začetki razvoja plakatne umetnosti (Henri de Toulouse-Lautrec)	Poznavanje glavnih predstavnikov postimpresionizma (Paul Cézanne, Paul Gauguin, Vincent van Gogh) in njihovih usmeritev; predstavitev njihovega sloga slikanja in njihovega vpliva na umetnost 20. stoletja; poznavanje značilnosti pointilizma; razumevanje vloge Toulouse-Lautreca za razvoj plakata	Seurat: Nedeljski popoldan na otoku La Grande Jatte; van Gogh: Avtoportret z obrito glavo, Zvezdna noč, Žitno polje s krogarji; Gauguin: Zdrava, Marija!, Od kod prihajamo, kdo smo, kam gremo?; Cézanne: Gora Sainte-Victoire, Tihožitje; Toulouse-Lautrec: La Goulue	Neoimpresionizem, pointilizem, divizionizem, plakat
--	--	--	---

Kiparstvo

Odmik od akademizma 19. stoletja k novim kiparskim tehnikam in k novim interpretacijam tradicionalnih motivov; vodilni predstavnik: Auguste Rodin	Poznavanje prispevka Augusta Rodina k razvoju novih kiparskih tehnik in interpretacij motivov	Rodin: Mislec, Meščani Callaisa, Poljub, Vrata pekla	
---	---	---	--

4.6.8 Simbolizem

Uvod

Simbolizem kot odziv na impresionizem; koncept simbolistične umetnine kot ideje, izražene z likovno govorico simbolov; tesna povezanost s simbolistično literaturo; napoved ekspresionizma in nadrealizma 20. stoletja

Védenje, da se simbolizem oblikuje kot odziv na impresionizem; zavest o poudarjeni osebni izpovednosti skozi govorico simbolov; poznavanje pomena simbolizma za razvoj ekspresionizma in nadrealizma

G. Moreau: Saloma ali Prikazen

Simbolizem

Slikarstvo

Slogovna heterogenost; vsebinska povezanost s simbolistično literaturo; poudarek na subjektivnosti in osebnih simbolih

Poznavanje slogovne heterogenosti simbolističnega slikarstva in vsebinske povezanosti s simbolistično literaturo

O. Redon: Kiklop;
E. Munch: Krik

Dekadenca, morbidnost

4.6.9 Secesija

Uvod

Secesija kot nova likovna ustvarjalnost, ki se loči od uradno priznanih akademskih združenj; mednarodno gibanje za prenovo dekorativnih in uporabnih umetnosti in arhitekture; uveljavitev novih estetskih idealov in svobodnejšega umetnostnega izraza; uporaba sodobnih tehnoloških možnosti in materialov

Poznavanje mednarodne narave gibanja in različnih poimenovanj sloga; predstavitev glavnih vsebinskih in oblikovnih novosti; izpostavitve dekorativne narave sloga in njegove uveljavitve v arhitekturi in notranji opremlitvi

J. M. Olbrich: paviljon Secesija, Dunaj;
Hoffmann: Palais Stocklet, Bruselj, pogled v jedilnico

Secesija, art nouveau, jugendstil, style liberty

Arhitektura

Secesijski slog se kaže predvsem v arhitekturni dekoraciji in uporabi novih materialov; arhitekt oblikuje celostno umetnino (od hiše do notranje opreme); vodilni predstavniki: Victor Horta, Otto Wagner, Josef Hoffmann, Antonio Gaudi

Prepoznavanje secesijskih dekorativnih prvin; poznavanje vloge novih materialov in njihove uporabe v arhitekturi; zavest o stanovanjski hiši kot celostni umetnini; poznavanje glavnih značilnosti dunajske secesije in njen pomen za slovensko umetnost

V. Horta: stopnišče v hiši Tassel, Bruselj;
Wagner: Fajančna hiša (Majolikahaus), Dunaj, paviljon za podzemno železnico na Karlovem trgu na Dunaju; Gaudi: Sagrada Familia, park Güell, hiša Milá v Barceloni

Uporabna umetnost

Načrtovanje predmetov za vsakdanjo uporabo, opreme, pohištva; uveljavitev značilnega ornamentalnega secesijskega sloga

Prepoznavanje uporabe značilne secesijske dekorativne linije pri oblikovanju predmetov za vsakodnevno rabo

R. Lalique: sponka za pas; É. Gallé: vaza Magnolije

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Slikarstvo			
Formalne in vsebinske značilnosti secesijskega slikarstva; uveljavitev plakata kot razširjenega umetnostnega izdelka	Predstavitev formalnih in vsebinskih značilnosti secesijskega slikarstva; razumevanje razvoja plakatne umetnosti in začetkov umetniškega oglaševanja	G. Klimt: Portret Adele B. Bauer, Poljub; A. Mucha: Plakat za Sarah Bernhardt v vlogi Medeje	Umetniško oglaševanje
► SECESIJA NA SLOVENSKEM			
Uvod			
Vežanost začetkov secesijske umetnosti na Slovenskem na popotresno obnovo Ljubljane	Poznavanje razlogov za uveljavitev secesijske umetnosti v Ljubljani	Fabiani: Miklošičev trg, Ljubljana	
Arhitektura			
Secesijska arhitektura kot najnaprednejša smer v popotresni gradnji; uveljavitev dunajskega secesijskega sloga; predstavitev nekaterih skupnih slogovnih rešitev secesije na Slovenskem; vloga Maksa Fabianija kot urbanista in arhitekta in s tem povezani začetki moderne arhitekture v Sloveniji	Poznavanje izraza secesijska Ljubljana; védenje, da secesija na Slovenskem nastaja z naslonom na dunajske arhitekturne rešitve; predstavitev in ovrednotenje Fabianijeve vloge v urbanizmu in arhitekturi popotresne Ljubljane	F. Sigmundt: Urbančeva veleblagovnica, Ljubljana; J. Vancaš: Grand hotel Union, Ljubljana; Fabiani: Bambergova hiša, Ljubljana	Secesijska Ljubljana
Kiparstvo			
Secesijsko kiparstvo kot ena najnaprednejših likovnih smeri na Slovenskem	Predstavitev secesijskega kiparstva kot najnaprednejše likovne smeri svojega časa; prepoznavanje secesijskih formalnih kiparskih značilnosti	F. Berneker: spomenik Primožu Trubarju	
Slikarstvo			
Secesijsko slikarstvo	Predstavitev likovnih značilnosti	H. Smrekar: Gospa Judit	Peskano steklo, grafična oprema

4.6.10 Arhitektura 20. stoletja

► ARHITEKTURA PRVE POLOVICE 20. STOLETJA

Uvod

Nastop modernizma v arhitekturi v povezavi z razmahom funkcionalizma (oblika stavbe mora upoštevati in odsevati njeno namembnost in poudarjati konstrukcijo) in z nasprotovanjem dekorativnosti; uporaba novih gradbenih materialov; novi konstrukcijski koncepti in proizvodne metode; arhitektura v službi množične družbe; arhitektura kot nosilka socialnih programov in utopičnih demokratičnih zahtev	Zmožnost predstavitve ideje funkcionalizma in njene izpeljave v arhitekturi; poznavanje uporabe novih materialov, ki omogočajo racionalno in standardizirano gradnjo; poznavanje glavnih značilnosti moderne arhitekture	A. Sant'Elia: projekt za Città Nuova; Le Corbusier: Villa Savoye, Poissy	Funkcionalizem, »forma sledi funkciji«
---	--	--	--

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Bauhaus			
Šola sodobnega oblikovanja, arhitekture in obrti; oblikovanje vizije »totalne umetnosti«, ki naj združuje najrazličnejše medije; želja, izraziti družbene spremembe skozi umetnost	Poznavanje pomena Bauhauasa kot prve sodobne šole modernega oblikovanja; poznavanje osnovnih načel in usmeritev šole	W. Gropius: Bauhaus , Dessau; izdelki umetne obrti in oblikovanja šole Bauhaus	Bauhaus, »totalna umetnost«
Mednarodni slog			
Slog moderne arhitekture s prepoznavnimi značilnostmi (odprto oblikovan tloris, ravna streha, gladko obdelani stavbni kubusi, ki oblikujejo abstraktne kompozicije, sestavljanje vodoravnih in navpičnih linij); sprva nosilec socialističnih idej	Predstavitev mednarodnega sloga in njegovih arhitekturnih značilnosti; prepoznavanje značilne arhitekture mednarodnega sloga	Le Corbusier: Unité d'habitation, Marseille	Mednarodni slog, racionalistična arhitektura, odprti tloris
Le Corbusier			
Ključni oblikovalec mednarodnega sloga, pojmovanje hiše kot stroja za bivanje; utemeljitelj modernega urbanizma (osredotočenost istovrstnih dejavnosti na posameznih mestnih območjih, prosto postavljanje uličnih blokov v stavbno mrežo)	Poznavanje Le Corbusierovega koncepta hiše kot stroja za bivanje; poznavanje temeljnih značilnosti in idej modernega urbanizma	Le Corbusier: načrt Voisin ali načrt za mesto s tremi milijoni prebivalcev, Notre-Dame-du-Haut, Ronchamp	»Hiša je stroj za bivanje« Moderni urbanizem
Mies van der Rohe			
Eden najvidnejših predstavnikov mednarodnega sloga; prvi načrtuje steklene stolpnice	Zavest o van der Rohejevem prispevku k mednarodnemu slogu	Van der Rohe: nemški paviljon za svetovno razstavo, Barcelona	
Frank Lloyd Wright			
Uveljavitev organske arhitekture; prilagajanje arhitektonskih oblik naravi; prevladujoča horizontala	Poznavanje Wrightove odprte in organsko raščene arhitekture	Wright: Hiša družine Robie, Hiša nad slapom, Guggenheimov muzej, New York	Organska arhitektura

► ARHITEKTURA DRUGE POLOVICE 20. STOLETJA

Uvod

Obnova mest po opustošenju druge svetovne vojne; politična, gospodarska, intelektualna moč Združenih držav, ki se kaže v novem videzu splošno sprejetega mednarodnega sloga; široka povojna uveljavitev arhitekture mednarodnega sloga vodi k uniformnosti in brezosebosti arhitekturnih gradenj; poskusi odmika od racionalizma v arhitekturi; uveljavitev idej kritičnega regionalizma	Razumevanje obnove porušene Evrope kot možnosti uresničitve idej mednarodnega sloga; zavedanje, da v ŽDA mednarodni slog postane izraz (gospodarske, politične) moči; zavest o široki povojni uveljavitvi mednarodnega sloga; zavest o njegovi vse večji neizraznosti, nepriljubljenosti; iskanje novih rešitev	Van der Rohe: Stolpnica družbe Seagram, New York O. Niemeyer: Trg treh sil, Brazilija; E. Saarinen: Terminal TWA, Letališče Kennedy; J. Utzon: Opera v Sydneyju	Kritični regionalizem
--	---	--	-----------------------

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Postmodernizem

Kot slogovno neenotna arhitektura, značilno eklektična, z raznovrstnimi arhitekturnimi citati, ironična, pogosto karikirano predeluje pretekle sloge in pri tem uporablja najmodernejšo tehnologijo; vračanje k tradicionalni urbanosti

Prepoznavanje postmodernistične arhitekture in njenih značilnosti

C. Moore: Italijanski trg v New Orleansu; I. M. Pei: piramida v Louvru, Pariz; R. Piano in R. Rogers: Center Georges-a Pompidouja, Pariz; F. O. Gehry: Guggenheimov muzej, Bilbao

Postmodernizem, dekonstruktivizem, neomodernizem

Danes sožitje različnih usmeritev

Visokotehnološka arhitektura, dekonstruktivizem, kritični regionalizem, neomodernizem ...

Zavest o sodobni koeksistenci različnih slogovnih usmeritev

► SLOVENSKA ARHITEKTURA 20. STOLETJA

► Arhitektura prve polovice 20. stoletja na Slovenskem

Uvod

Družbenoekonomske razmere na Slovenskem (konservativnost okolja, manj razvita industrija in infrastruktura); Dunaj kot prostor oblikovanja in uveljavitve vodilnih predstavnikov moderne slovenske arhitekture; raznovrstna slogovna usmeritev prve polovice 20. stoletja (sprva secesijski dekorativizem, ekspresionistično zaznamovano iskanje narodnega sloga, Plečnikovo upoštevanje klasičnega arhitekturnega izročila); prevlada zmerne funkcionalizma v tridesetih;

Razumevanje vpliva družbenoekonomskih razmer na postopno uveljavljanje moderne arhitekture na Slovenskem; poznavanje slogovne usmeritve slovenske arhitekture prve polovice 20. stoletja in uveljavljanje zmerne funkcionalizma

Plečnik: Zacherlova hiša na Dunaju; Vurnik: Sokolski dom na Taboru, Ljubljana

vodilni predstavniki moderne arhitekture na Slovenskem: Maks Fabiani, Jože Plečnik in Ivan Vurnik

Predstavitev dela utemeljiteljev moderne arhitekture na Slovenskem

Jože Plečnik

Tri pomembna obdobja njegovega delovanja (dunajsko, praško in ljubljansko); slogovni razvoj od secesije do osebno zaznamovanega sloga; Plečnikova vloga in pomen v slovenski arhitekturi 20. stoletja

Predstavitev treh obdobj Plečnikovega ustvarjalnega opusa; poznavanje njegovega slogovnega razvoja in upoštevanja klasičnega arhitekturnega izročila

Plečnik: cerkev Svetega Duha na Dunaju, preureditev Hradčanov, **NUK**, Žale, Tromostovje

Plečnikova Ljubljana

Ivan Vurnik

Eden pionirjev modernizma; oblikovanje »narodnega sloga« v okviru postsecesijske arhitekture; pozneje uveljavitev zmerne funkcionalizma

Prepoznavanje barvno izraznih dekorativnih prvin Vurnikovega »narodnega sloga«; zavest o funkcionalističnih prvinah v njegovem poznejšem opusu

Vurnik: Zadržna gospodarska banka v Ljubljani, športno kopališče v Radovljici

»Narodni slog«

Vladimir Šubic

Predstavnik zmernega funkcionalizma, arhitekt ljubljanskega Nebotičnika

Predstavitev Vladimirja Šubica kot arhitekta Nebotičnika

Šubic: Nebotičnik

► Arhitektura druge polovice 20. stoletja na Slovenskem

Uvod

Hiter razvoj mest po drugi svetovni vojni; novonastala mesta; nadaljnja širitev funkcionalizma in uveljavitev predvsem dveh stavbnih tipov: stolpnice in paviljonske stavbe; v poznih sedemdesetih s postmodernizmom ponovna uveljavitev strnjene bloka

Poznavanje hitrega razvoja in nastanka mest po drugi svetovni vojni; zavest o povojni uveljavitvi prvin mednarodnega sloga in o njegovem prilagajanju družbenim razmeram

Ravnikar: načrt mesta Nova Gorica; Mihevc: Kozolec, Ljubljana

Edvard Ravnikar

Najvidnejši arhitekt in urbanist obdobja druge polovice 20. stoletja

Poznavanje dela in slogovne usmeritve arhitekture in urbanizma Edvarda Ravnikarja

Ravnikar: občinska stavba v Kranju, Trg republike v Ljubljani

Edo Mihevc

Predstavnik podaljšanega funkcionalizma, gradi značilne poslovne stavbe in turistične objekte

Poznavanje ključnih poslovnih in turističnih objektov Eda Mihevca

Mihevc: Metalka v Ljubljani

Uveljavitev povojne generacije funkcionalistov Ravnikarjeve šole:

Savin Sever, Milan Mihelič, Stanko Kristl

Poznavanje arhitektov prve povojne generacije Ravnikarjeve šole, njihove slogovne usmeritve in ključna dela

Mihelič: mednarodna samodejna telefonska centrala; Kristl: Univerzitetni klinični center v Ljubljani; Sever: tiskarna Mladinske knjige v Ljubljani; Skupina Kras: stavba občinske skupščine v Sežani

Nastop postmodernizma in vnovična uveljavitev strnjene stavbnega bloka

Poznavanje postmodernistične arhitekture in ključnih spomenikov

4.6.11 Slikarstvo in kiparstvo 20. stoletja

► MODERNIZEM IN DOBA ZGODOVINSKIH AVANTGARD

Uvod

Opredelitev pojma modernizem; sprememba pomena in položaja umetnosti v družbi; težnja po novosti (invenciji) kot bistveni sestavini umetnosti; opredelitev avantgardnih gibanj in njihovih skupnih značilnosti; pomen manifesta ob uveljavitvi avantgardnih skupin

Opredelitev modernizma in njegove temeljne značilnosti; poznavanje skupnih značilnosti avantgardnih gibanj in njihovega nastopanja

Kandinski:
Kompozicija IV;
Duchamp: PISOAR

Modernizem, avantgarda, manifest, invencija

Fauvizem

Fauvizem kot slikarska smer brez natančno izdelanega programa; družji jo uporaba močnih čistih barv in poenostavljenih ploskovitih oblik; vodilni predstavnik: Henri Matisse

Razumevanje fauvizma kot slikarske smeri, ki stopnjuje moč izraza z uporabo čistih barv

Matisse: Portret z zeleno črto, Ples, Rdeča soba

Fauvizem

Ekspressionizem

Ekspressionizem kot protest zoper družbeno dogajanje; močne barve in deformacija oblik kot osebni izraz razpoloženja in duhovnega doživetja; naslon na primitivno in eksotično umetnost; pomen in uporaba grafike; ekspressionistični skupini Die Brücke (Most) in Der blaue Reiter (Modri jezdec); vodilni predstavniki: Ernest Ludwig Kirchner, Emil Nolde, Franz Marc

Poznavanje vsebinskih in formalnih novosti ekspressionističnega slikarstva; predstavitev predhodnikov ekspressionizma in skupin Die Brücke in Der blaue Reiter

Kirchner: Avtoportret z modelom; Nolde: Ples okoli zlatega teleta; Marc: Modri konj 1

Ekspressionizem, Die Brücke, Der blaue Reiter

Kubizem

Oblikovanje novih oblikovnih in konceptualnih načel; spremenjena načela kompozicije in perspektive; analitično razstavljanje predmetov na geometrijske oblike; vpliv afriške umetnosti na oblikovanje; simultanost dogajanja kubističnega jezika; kolaž kot nova tehnika; vodilna predstavnika: Pablo Picasso, Georges Braque

Poznavanje novih oblikovnih in konceptualnih načel kubizma; védenje o vplivu afriške umetnosti na oblikovanje kubizma

Picasso: Avignonske gospodične, Tihožitje s pletenim sedežem, **Guernica;** Braque: Portugalec

Kubizem, kolaž

Futurizem

Gibanje, ki izpostavi potrebo po prelomu s preteklostjo; osrediščenje na prihodnost, povečevanje tehnike, vojne, hitrosti, gibanja; ponazoritev razgibanosti v časovnem zaporedju; vodilni predstavniki: Carlo Carra, Umberto Boccioni, Giacomo Balla

Razumevanje futurizma kot gibanja, ki je rušilno razpoloženo do preteklosti in slavi sodobno civilizacijo; prepoznavanje simultanosti dogajanja in gibanja v formalni likovni govorici

Carra: Pogreb anarhista
Gallija; Boccioni: Edinstvene oblike nadaljevanja v prostoru; Balla: Dinamizem psa na vrvici

Futurizem, kronofotografija

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Konstruktivizem			
Zahteva, naj bo umetnost uporabna v vsakdanjem življenju; ideja, da je umetnik delavec; uporaba novih materialov pri konstruiranju sil in napetosti v prostoru; vodilni predstavniki: Vladimir Tatlin, Naum Gabo, Antoine Pevsner	Razumevanje konstruktivizma kot smeri, ki poudarja povezanost umetnosti in življenja; prepoznavanje načela konstruiranja sil in napetosti v prostoru	Tatlin: Spomenik tretji internacionali; Gabo: Ženska glava; Pevsner: Konstrukcija	Konstruktivizem
Dadaizem			
Dadaizem kot posebna umetniška drža, ki vključuje provokacijo in ironijo; umetniški upor proti obstoječemu redu; problematiziranje umetnosti in vzpostavljanje novih oblik umetnostnega izraza; močan vpliv na nadrealizem; vodilna predstavnika: Marcel Duchamp, Kurt Schwitters	Razumevanje dadaizma kot upora proti obstoječemu redu; poznavanje dadaističnega problematiziranja umetnosti in vzpostavljanja novih oblik umetnostnega izraza	Duchamp: Akt, ki se spušča po stopnišču, L.H.O.O.Q.; Schwitters: Merzbild 25A	Dadaizem, fotomontaža, ready-made, asemblaž, konceptualna umetnost
Nadrealizem			
Nov pogled na življenje in svet; neobremenjeno, impulzivno ustvarjanje, razumljeno kot psihični avtomatizem; vključevanje toka podzavesti in sanj; uvajanje novih slikarskih tehnik in vzpostavitev različnih ustvarjalnih prijemov; vodilni predstavniki: Max Ernst, Juan Miró, Salvador Dali, Marc Chagall, René Magritte, Paul Klee	Razumevanje nadrealističnega pogleda na svet in njihovega vključevanja sveta podzavesti in sanj v življenje in ustvarjanje; poznavanje novih slikarskih tehnik in različnih prijemov k nadrealističnemu ustvarjanju	Ernst: Nevestina toaleta; Dali: Vztrajnost spomina; Magritte: Evklidovi sprehodi; Miró: Nizozemski interier; Klee: Portret gospe P. na jugu; Chagall: Avtoportret s sedmimi prsti	Nadrealizem, psihični avtomatizem, frotáž, dekalkomanija, filmski nadrealizem, veristični in abstraktni nadrealizem
Abstraktna umetnost			
Ne kot smer ali zgodovinski slog, ampak kot način likovnega izražanja, ki se v raznih oblikah ohranja do danes; slike imajo samo likovno vsebino; barva, oblika, kompozicija, ploskev, volumen spregovorijo sami zase; različne usmeritve: lirična in geometrijska abstrakcija; vodilni predstavniki: Vasilij Kandinski, Piet Mondrian, Kazimir Malevič	Poznavanje abstraktnega (nefiguralnega, brezpredmetnega) umetnosti kot specifičnega likovnega izražanja, ki ne obnavlja oblik iz stvarnega sveta in nima vsebine v pravem pomenu besede; védenje, da v ospredje stopajo prvine likovnega izražanja; ločevanje lirične in geometrijske abstrakcije	Kandinski: Črni lok; Mondrian: Drevo, Kompozicija z rdečo, rumeno in modro; Malevič: Suprematistična kompozicija, Črni kvadrat na belem ozadju	Postopek abstrahiranja, abstraktna umetnost, lirična in geometrijska abstrakcija, suprematizem
Kiparstvo prve polovice 20. stoletja			
Novi materiali in različni načini obdelave kipa; težnja k abstrakciji; sopostavljanje polnih in praznih form; vključevanje tako imenovanega notranjega prostora s kotanjami; gibljive plastike – mobilij; vodilni predstavniki: Constantin Brancusi, Hans Arp, Henry Moore, Alberto Giacometti	Poznavanje kiparstva prve polovice 20. stoletja kot vzporednice slikarskemu raziskovanju; zavest o uporabi novih materialov, o težnji k abstrakciji, o sopostavljanju polnih in praznih oblik, o vključevanju notranjega prostora in o gibljivi plastiki	Brancusi: Poljub, Ptica v prostoru; Arp: Portret Tristana Tzara; Moore: Kralj in kraljica , Ležeča figura; Giacometti: Visoka figura	Polne forme, prazne forme, notranji prostor

► SLIKARSTVO IN KIPARSTVO PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Eksodus evropskih umetnikov v Ameriko in vzpon New Yorka kot novega središča sodobne umetnosti sredi stoletja; abstraktni ekspresionizem kot ameriški prispevek k moderni umetnosti; pop art s tematiko trivialne potrošniške kulture kot odziv na umetnost za elite in reakcija na filozofsko osnovo abstraktnega ekspresionizma; naglo zaporedje več umetnostnih usmeritev (op art, kinetična umetnost, minimalizem, hiperrealizem); razčlenjevanje umetniškega predmeta in uveljavitev konceptualne umetnosti; umetnost v zunajgalerijskih prostorih (land art); vloga sodobnega umetnostnega sistema (umetniki, kritiki, galeristi, zbiralci, moč medijev); vloga velikih razstav sodobne umetnosti

Poznavanje zgodovinskih okoliščin, ki privedejo do vzpona newyorške šole po drugi svetovni vojni; poznavanje vsebinskih in formalnih značilnosti abstraktnega ekspresionizma; poznavanje in razlaga vsebinskih in oblikovnih novosti pop arta; prepoznavanje in navedba ključnih usmeritev in značilnosti umetnosti druge polovice 20. stoletja; zavedanje o pomenu in vlogi sodobnega umetnostnega sistema

J. Pollock: Številka 31; **M. Rothko: Rdeče, oranžno**; A. Calder: Mobile; V. Vasarely: CTA 102; A. Warhol: Pločevinka Campellove juhe, Marilyn Monroe; L. Fontana: Prostorski koncept; D. Judd: Brez naslova; R. Smithson: Spiralni pomol; G. Segal: Newyorški bar; F. Bacon: Papež Inocenc IX.; J. Beuys: Ovojnine

Abstraktni ekspresionizem, akcijsko slikarstvo, optična umetnost, minimalizem, pop art, arte povera, konceptualna umetnost, land art, kinetična umetnost (mobili)

► SLOVENSKO SLIKARSTVO IN KIPARSTVO 20. STOLETJA

Uvod v slikarstvo in kiparstvo 20. stoletja na Slovenskem

20. stoletje kot čas utrjevanja slovenske samozavesti (Ljubljana postane glavno mesto republike); med vojnama umetniki študirajo v tujini (Pariz, Praga, Zagreb); z impresionizmom sledenje razvoju modernizma v Zahodni Evropi; počasno prodiranje abstrakcije in ohranjanje figuralne zasnove likovnega dela (barvni realizem); po drugi svetovni vojni uveljavitev socrealizma; šele v 60. letih uveljavitev abstrakcije

Zavedanje o postopnem razvoju modernizma na Slovenskem; zavest o počasnem prodiranju abstrakcije

F. Kralj: Umetnikova družina; Stupica: Veliki svetli avtoportret

► Slovensko slikarstvo in kiparstvo prve polovice 20. stoletja

Ekspresionizem in nova stvarnost

Odziv na spremembe, vpliv kataklizme prve svetovne vojne; heterogeno gibanje; avtorje veže formalni subjektivizem (deformacija forme, ekspresivno popačenje); ekspresionizem kot močna čustvena izraznost; poudarjeno zavzemanje za duhovno prenavo; nova stvarnost kot smer, ki odslikava predmetni svet okrog sebe; vodilni predstavniki: France in Tone Kralj, Veno Pilon, Božidar Jakac

Razumevanje slovenskega likovnega ekspresionizma kot odgovora na izkušnjo prve svetovne vojne in povojne stvarnosti; prepoznavanje formalnih in vsebinskih značilnosti ekspresionizma in nove stvarnosti

F. Kralj: Umetnik (kip), Kmečki in mestni otroci; T. Kralj: Zadnja večerja, Avtoportret z ženo, Slovenska svatba; Pilon: Portret Marija Kogoja, Romarska cerkev, Tihožitje s hruško; Jakac: Koncert, Ulica ponoči

Nova stvarnost

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
---------	-------	--------------------	-------------------

Slovenska avantgarda

Kratkotrajnost, omejenost na ozek krog ljudi, internacionalna usmerjenost; delovanje skupine pri reviji Tank in multimedijsko povezovanje vej umetnosti (likovnost, glasba, gledališče, literatura) v umetniški dogodek; Avgust Černigoj kot utemeljitelj konstruktivizma na Slovenskem; povezave z italijanskim futurizmom; Stane Kregar kot nadrealist, po drugi svetovni vojni pa začetnik abstraktne umetnosti pri nas

Zavest o kratkotrajnosti slovenske avantgarde in njeni internacionalni usmerjenosti; poznavanje novomeške pomladi, delovanju skupine pri reviji Tank in multimedijem povezovanju umetnosti v umetniški dogodek; poznavanje vloge Černigoja kot utemeljitelja konstruktivizma na Slovenskem; poznavanje Kregarjevega nadrealizma in povojne abstrakcije

Naslovnica revije Tank; Černigoj: Portret Srečka Kosovela; Kregar: Večer v maju

Novomeška pomlad, revija Tank, multimedijsko povezovanje

Barvni realizem

Značilno ohranja figuralne osnove likovnega dela v umetnosti pred drugo svetovno vojno; vrnitev k tradicionalnim ikonografskim temam; glavni predstavniki: Gojmir Anton Kos, Miha Maleš, France Mihelič

Poznavanje barvnega realizma kot smeri, ki ohranja figuralno osnovo likovnega dela in pomeni vračanje k tradicionalnim ikonografskim temam

Kos: Tihožitje z vinskim kozarcem; Maleš: Spomin na Benetke; Mihelič: Ptujška Gora

Barvni realizem

► Slovensko kiparstvo in slikarstvo druge polovice 20. stoletja

Umetnost po drugi svetovni vojni

Uveljavitev modernizma po letu 1950; modernistična figuralika in osebna izrazna likovna govorica avtorjev; prehod v abstrakcijo v slikarstvu in kiparstvu; nastop informela; vodilni predstavniki: Gabriel Stupica, Marij Pregelj, France Mihelič, Zdenko Kalin, Drago Tršar, Jakob Savinšek, Stane Kregar, Zoran Mušič

Poznavanje povojnih usmeritev slovenskega slikarstva: modernistična figuralika, abstrakcija, informel; prepoznavanje formalnih in vsebinskih značilnosti posameznih usmeritev

Stupica: Miza z igračkami, Zmagoslavje Flore; Pregelj: Pompejansko omizje, Avtoportret; Mihelič: Kvintet; Z. Kalin: Otroške igre; Kregar: Po žetvi; D. Tršar: Človek v času in prostoru; Savinšek: Portret Mile Kačič, Ženski torzo; Z. Mušič: Preprosta ograda, Nismo poslednji, S. Tihec: Mobili

Modernistična figuralika, informel

Ljubljanska grafična šola

Skupina umetnikov med vojnami, ki se intenzivno ukvarja z grafiko; po drugi svetovni vojni vpliv na nastanek in uveljavitev Mednarodnega grafičnega bienala v Ljubljani; kakovost in pomen slovenske grafike v svetovnem merilu; vodilni predstavniki: Božidar Jakac, Riko Debenjak, Miha Maleš, Marjan Pogačnik, Lojze Spacal, France Mihelič, Janez Bernik

Poznavanje Ljubljanske grafične šole in njenega vpliva na nastanek in uveljavitev Mednarodnega grafičnega bienala v Ljubljani, zavest o kakovosti in pomenu slovenske grafike v svetovnem merilu

Debenjak: Kraška kariatida; Mihelič: Mrtvi kurent; Maleš: Makedonke; M. Pogačnik: Pomladna svečanost; L. Spacal: Kraški portal; Bernik: Pismo

Ljubljanska grafična šola, Mednarodni grafični bienale

Vsebine	Cilji	Temeljni spomeniki	Pomembnejši pojmi
Nastop neoavantgard			
Skupina OHO kot neoavantgarda 60. let; sočasnost z evropskimi umetnostnimi tokovi, podiranje tradicionalnega statusa galerijske umetnosti s happeningi, performansi, javnimi nastopi; skupina Irwin kot tako imenovana retrogarda osemdesetih in devetdesetih z značilnim uporabljanjem in navajanjem zgodovinskih avantgard (retroprincip, eklekticism, uprizarjanje ideologije)	Zavest o delovanju in razsežnostih neoavantgardne skupine OHO in skupine Irwin	OHO: Projekti, Žito in vrvica; M. Pogačnik: Mavčni odlitki stekleničk; Irwin: Kapital ; D. Tršar: Svetlobno telo	Neoavantgarda, happening, performans, retrogarda, retroprincip, eklekticism
Premik iz modernizma v postmodernizem			
Pojav nove podobe kot prevlade figuralike nad abstrakcijo; procesi v umetnosti devetdesetih in sodobna umetnost	Zavest o novi podobi kot premiku iz modernizma v postmodernizem in o procesih v sodobni umetnosti	Ž. Marušič: Uspavanka ali tri krave za štiri; E. Bernard: Istrski palimpsest; J. Slak - Đoka: Povšetova mast bi fri	Nova podoba, postmodernizem, informel

4.7 Izbor ključnih umetnin

Pri nalogah odprtega tipa je na voljo naslednji izbor ključnih umetnin oz. temeljnih spomenikov:

1. Vaška situla
2. Atene, Partenon
3. Miron: Metalec diska
4. Rim, Panteon
5. Ravena, San Vitale
6. Toulouse, St. Sernin
7. Autun, luneta portala
8. Reims, Notre Dame
9. Giotto: poslikava v kapeli Scrovegni v Padovi
10. Sijajni horarij vojvode Berryjskega
11. Ptujška gora, Romarska cerkev
12. Mirna na Dolenjskem, Kranjski prezbiterij
13. Boticelli: Pomlad
14. Jan van Eyck: Zakonca Arnolfini
15. Donatello: David
16. Bramante: Tempietto v Rimu
17. Michelangelo: Mojzes
18. Leonardo: Zadnja večerja
19. Rafael: Atenska šola
20. Michelangelo: Sikstinska kapela
21. Tizian: Assunta
22. A. Dürer: Kristomorfní avtoportret
23. Giambologna: Merkur
24. Celjski strop
25. Bernini: Zamaknjenje svete Terezije
26. Caravaggio: Poklicanje sv. Mateja
27. Rembrandt: Nočna straža
28. P. P. Rubens: Ugrabitev Levkipovih hčera
29. Velazquez: Las Meninas
30. Ljubljanska stolnica
31. F. Robba: Vodnjak kranjskih rek
32. J. L. David: Prisega Horacijev
33. Delacroix: Sardanapalova smrt
34. G. Courbet: Pogreb v Ornansu
35. I. Kobilca: Poletje
36. C. Monet: Impresija
37. I. Grohar: Sejalec
38. A. Rodin: Maščani Callaisa
39. Van Gogh: Zvezdna noč
40. Gropius: Bauhaus
41. Le Corbusier: Notre Dame du Haut
42. H. Moore: Kralj in kraljica
43. Kandinsky: Kompozicija IV
44. J. Plečnik: Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
45. Picasso: Guernica
46. M. Rothko: Rdeče, oranžno
47. M. Pregelj: Pompejansko omizje
48. Irwin: Kapital

5 PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT

5.1 Naloga polodprtega tipa

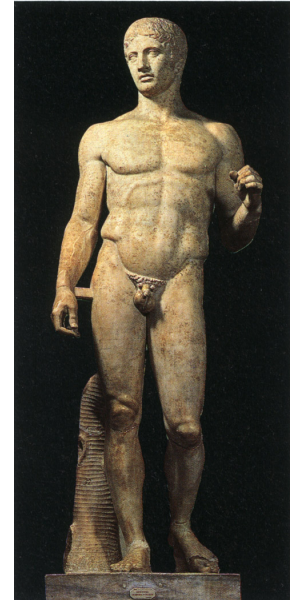
1 POZNAVANJE ANTIČNEGA KIPARSTVA

1.1 Poimenujte kip na sliki 1, postavite ga v ustrezno slogovno obdobje antičnega kiparstva in navedite stoletje, v katerem je nastal.

(3 točke)

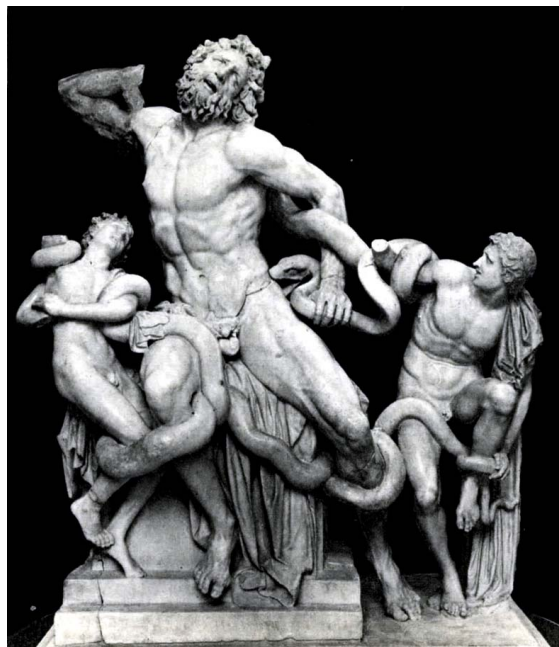
1.2 Zapišite tri oblikovne značilnosti kipa.

(3 točke)

Slika 1

1.3 S pomočjo dela na sliki 2 opredelite tri značilnosti helenističnega kiparstva.

Slika 2

(3 točke)

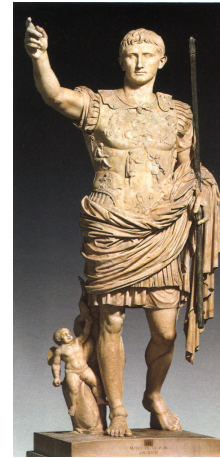
- 1.4 Na slikah 3, 4 in 5 so upodobljene umetnine rimskega antičnega kiparstva. Katera od predstavljenih del pripadajo republikanski in katera cesarski dobi? (Ustrezno obdobje zapišite na črto pod sliko.)

Slika 3

Slika 4

Slika 5

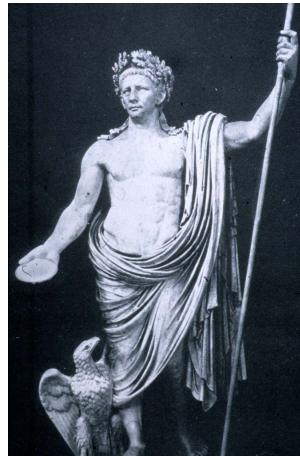
(3 točke)

- 1.5 Na sliki 6 je upodobljen cesar Klavdij v liku enega od olimpskih bogov. Katerega? Imenujte dva atributa, po katerih ga je mogoče prepoznati.

Ime olimpskega boga: _____

Atributa: _____

(3 točke)

Slika 6

Rešitve in navodila za ocenjevanje

- 1.1 Kopjenosec, klasično obdobje grške antike, 5. st. pr. n. š.
Po 1 točka za vsako pravilno navedbo, skupaj 3 točke.
- 1.2 Golota kot lepotni ideal, kontrapost, pravilna razmerja človeškega telesa (glava : telo = 1 : 7), poudarjena anatomija, idealizacija telesa, idealiziran izraz obraza ...
Po 1 točka za vsako pravilno navedbo, skupaj 3 točke.
- 1.3 Dramatična razgibanost, slikovitost, patos, zahtevne anatomske poze telesa, rahlo spotegnjeni proporci figur ...
Po 1 točka za vsako pravilno navedbo, skupaj 3 točke.
- 1.4 Republikanski dobi pripada delo na sliki 3, cesarski dobi pa deli na slikah 4 in 5.
Po 1 točka za vsako pravilno navedbo, skupaj 3 točke.
- 1.5 V podobi Jupitra (Zevsa); venec iz hrastovega listja, vladarsko žezlo, ob nogah orel.
Po 1 točka za vsako pravilno navedbo, skupaj 3 točke.

5.2 Naloga odprtega tipa

Oglejte si likovno delo, ki je predstavljeno na sliki, in ga celostno predstavite, tako da:

- zapišete ime umetnika, naslov likovnega dela in ga časovno ter slogovno opredelite;
- razčlenite oblikovne značilnosti dela (kompozicija, oblikovanje figur in prostora, barve, svetloba ...);
- razčlenite vsebinske značilnosti dela (ikonografski motiv, tema, sporočilo ...);
- pojasnite pomen dela v zgodovini umetnosti (zgled, vpliv, primerjava);
- opredelite svoj odnos do likovnega dela.

(20 točk)

Navodila za ocenjevanje

1. podatki o izbranem likovnem delu: ime umetnika, naslov izbranega likovnega dela, čas nastanka in umestitev v zgodovinski slog – za vsako pravilno navedbo 1 točka, skupaj 3 točke;
2. oblikovna razčlemba – do 5 točk:
 - 1–2 točki: navedba nekaj dejstev v povezavi z oblikovnimi lastnostmi (kompozicija, barva, prostor) izbranega likovnega dela, razčlemba je pomanjkljiva;
 - 3–4 točke: pomembna dejstva v povezavi s kompozicijskimi lastnostmi, opredelil je umetnikovo pojmovanje likovnega prostora, barvne in svetlobne lastnosti, razčlemba je zadovoljiva;
 - 5 točk: navedba večine oblikovnih elementov, jasna opredelitev in povezava s slikovnim gradivom, izpostavitvev načina upodabljanja oziroma izražanja likovne zamisli in opredelitev umetnikove slogovne kvalitete;
3. ikonografska razčlemba – do 5 točk:
 - 1–2 točki: prepoznavna ikonografskega motiva, interpretacija je pomanjkljiva in nejasna;
 - 3–4 točke: prepoznavna ikonografskega motiva in smiselna predstavitev vsebine upodobljenega dela;
 - 5 točk: smiselna in jasna opredelitev vsebine upodobljenega dela in pojasnitev ikonografske lastnosti ter predstavitev celostnega sporočila dela; interpretacija je jasna, samostojna in smiselna;
4. umestitev likovnega dela – do 4 točke:
 - 1–2 točki: pomanjkljiva navedba novosti oziroma vpliva izbranega likovnega dela; interpretacija ni jasna;
 - 3–4 točke: opredelitev pomena izbranega likovnega dela v svojem času in širšem zgodovinskem prostoru, novosti glede na starejša obdobja in vplivanje na poznejši razvoj umetnosti; interpretacija je smiselna in samostojna;
5. opredelitev odnosa do likovnega dela – do 3 točke:
 - 1–2 točki: zapis odnosa oziroma razmišljanja o izbranem likovnem delu; opredelitev je smiselna, vendar brez kritične interpretacije;
 - 3 točke: opredelitev do izbranega likovnega dela je jasna, samostojna in kritična.

Skupaj 20 točk.

6 UMETNOSTNOZGODOVINSKI PRAKTIKUM

Notranji del izpita omogoča izbiro različnih oblik umetnostnozgodovinskega praktikuma oziroma kandidatovega neposrednega stika z umetniškim delom in umetnikovim ustvarjalnim procesom.

Umetnostnozgodovinski praktikum predvideva srečanje z umetnostnimi spomeniki in umetnostnimi celotami na terenu (v odprtem okolju ali v galerijah/muzejih), pri obiskih vodilnih razstav in v umetniških ateljejih.

Umetnostnozgodovinski praktikum kandidati opravijo pod učiteljevim vodstvom v okviru pouka.

Raziskovalna naloga lahko nadomesti umetnostnozgodovinski praktikum v skladu s pravili o priznavanju raziskovalnih nalog, ki jih je sprejela DK SM.

6.1 Namen

- nadgrajuje znanje, pridobljeno pri pouku;
- kandidatu omogoča, da izrazi svoje dodatno znanje, spoznanja, pridobljena pri raziskovalnem delu;
- kandidatu omogoča izražanje čustvenega in večplastnega odnosa do umetniškega dela.

6.2 Vsebina

Vse oblike umetnostnozgodovinskega praktikuma pripravi učitelj, kandidati pa pri tem dejavno sodelujejo. Tema ogledov mora biti povezana z izpitnimi vsebinami iz kataloga, predvsem s področja Slovenije.

Učitelj oceni dejavnost kandidatov pri:

- pripravah na umetnostnozgodovinski praktikum (zbiranje gradiva, priprava referata),
- predstavitvi na terenu (poročilo, referat, terensko delo),
- poročilu o poteku umetnostnozgodovinskega praktikuma, iz katerega je razvidno, da je kandidat v celoti spremljal dogajanje.

6.3 Priporočila za pisanje poročil

Vsako poročilo zajema pripravo (viri, sekundarno gradivo itd.), besedilo predstavitve in zaključno vrednotenje umetnostnozgodovinskega praktikuma na izbrano temo. Oddati je potrebno dve poročili v celotnem obsegu 3–5 strani brez prilog (oziroma 6000–8000 znakov besedila).

7 KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI

Z Zakonom o maturi in na njegovi podlagi sprejetimi podzakonskimi akti je določeno, da kandidati opravljajo maturo pod enakimi pogoji. Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili usmerjeni v izobraževalne programe z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih pa tudi drugim kandidatom (poškodba, bolezen), se lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi način opravljanja mature in način ocenjevanja znanja.⁴

Možne so te prilagoditve:

1. opravljanje mature v dveh delih, v dveh zaporednih izpitnih rokih;
2. podaljšanje časa opravljanja (tudi odmorov; mogočih je več krajših odmorov) in prekinitev izpita splošne mature po potrebi;
3. prilagojena oblika izpitnega gradiva (npr. Braillova pisava, povečava, zapis besedila na zgoščenci, zvočni zapis besedila na zgoščenci ...);
4. poseben prostor;
5. prilagojena delovna površina (dodatna osvetlitev, možnost dviga mize ...);
6. uporaba posebnih pripomočkov (računalnik, Braillov pisalni stroj, ustrezna pisala, folije za pozitivno risanje ...);
7. izpit s pomočnikom (npr. pomočnik bralec, pisar, tolmač v slovenski znakovni jezik, pomočnik za slepe in slabovidne);
8. uporaba računalnika za branje in/ali pisanje;
9. prirejen ustni izpit in izpit slušnega razumevanja (oprostitev, branje z ustnic, prevajanje v slovenski znakovni jezik);
10. prilagojeno ocenjevanje (npr. napake, ki so posledica kandidatove motnje, se ne upoštevajo; pri ocenjevanju zunanji ocenjevalci sodelujejo s strokovnjaki za komunikacijo s kandidati s posebnimi potrebami).

⁴ Besedilo velja za vse predmete splošne mature in se smiselno uporablja pri posameznem izpitu splošne mature.

8 LITERATURA

Učbeniki in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje, so zbrani v Katalogu učbenikov za srednjo šolo in objavljeni na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo www.zrss.si.